

Interview

med

Johannes Regnar Moustgaard

(f. 03-05-1904 d. 05/12/1997)

og hustru

Anna Moustgaard

(f. 06-06-1915 d. 09-12-1994) i Filskov.

I afskriften benævnt JM og AM.

Optagelsen er foretaget af **Jens J. Jensen** i Ørbæk ved Hoven.

I afskriften benævnt JJJ.

Optagelsen angives at være fra ca. 1985, men er nok ifølge oplysningerne på båndet fra 1990.

00:00:00 JM om legatstifteren Anton Moustgaard. Side 2.

00:12:35 AM om slægten og livsforløbet. Side 4.

00:30:12 JM om slægten og livsforløbet. Side 11.

02:00:50 JM om tørvegravning. Side 30.

02:35:15 JM om teglbrænding og dræning. Side 38.

JJJ: Johannes, din far er grundstammen til alt det der hedder Moustgaard her i Filskov og som stadigvæk er her i 1990.

JM: Ja.

JJJ: Din fader havde en broder, der blev sådan lidt ud over det almindelige. Kan vi få en lille snak om ham?

JM: Ja, det kan vi godt.

JJJ: Hvad var det han hed?

JM: Han hed Anton Moustgaard, men kaldte sig ikke Moustgaard, for det hans døbenavn var jo selvfølgelig Jensen, som jeg før har refereret om. Så han skrev sig gerne som A.M. Jensen. Og han tjente jo hans penge ved først at gå med uldposen i Norge og senere hen, da han havde tjent lidt der, så fik han en trikotagefabrik lavet oppe i Norge oppe i Skien, hvor han fabrikerede og så havde mange til at gå rundt. Da solgte de jo mest ved at gå rundt med det og ikke i butikkerne.

JJJ: Det vil altså sige at han blev fabrikant deroppe.

JM: Ja, det startede det med.

JJJ: Af tekstil?

JM: Jo, og så ved jeg jo ikke. Han havde jo selvfølgelig nok også drevet en hel masse andet, men han gav sig jo da selvfølgelig også til at spekulere i børsen og det kan jeg jo huske sådan fra mine større drengedage af, når han var hjemme på sommerferie, hvad han jo gerne var en gang hver sommer i mange mange år, sådan en uges til eller så, og da stod han jo gerne hver formiddag og snakkede i telefon med sin mægler, hvad papirer der skulle købes og hvad der skulle sælges. Han må jo nok have tjent noget ved det, for da den første verdenskrig den brød ud, da ejede han et skib og den sejlede jo over Atlanterhavet til Amerika, 2 gange frem og tilbage under første verdenskrig med forskellige ting Og da var han så mægtig dengang, at han turde lade den sejle uden at få krigsrisikopræmie på, så det tjente han jo vist næsten en halv million ved. Men ellers ved jeg snart ikke, hvad han i mange år derefter sådan tjente, men han kom jo i tanke om, at han ville skænke hans hjemsgn et minde og derfor gav han jo Filskov Menighedsråd bud om, at han ville bygge et kirketårn, hvis de kunne få lov til at bygge en. Det kunne de jo nok og samtidig så kom Sønder Omme Kirke jo, de syntes jo også de skulle have noget, for da han var dreng og lignende, da var han jo da i hvert fald døbt i Sønder Omme Kirke. Og jeg husker ikke hvad det var han gav dem, men det var jo da noget til flere tusinde kroner indvendig, hvad husker jeg ikke. Og samtidig, da byggede han det her kirketårn, ja jeg ved det ikke, var det i 1929 eller 1930 eller sådan noget. Men så lavede han jo et legat. Det var der i 1937-1938 og blandt andet så skænkede han til et aldersomshjem i Filskov 40.000 kroner. Og det var, nu lyder det ikke af meget i 1990, men efter en arkitekt og

københavnpriser, så kunne den vældig bygges, endda så rigelig for dem penge. Og så blev der sat 10.000 kroner hen også, som skulle bruges og købe julegaver hver år til dem der var på aldersomshjemmet. Og det var der i 1938 de fik dette tilbud, men da var Blåhøj og Filskov jo et sogn, og det skulle jo selvfølgelig være sognerådet, der skulle bygge den. De fik jo bare pengene til den. Og de skulle også sørge for tilladelserne. Men Blåhøj, de var ikke tilfredse med det. De ville have den skulle ligge i Blåhøj. Men pengene var jo skænket på, at den skulle lægges i Filskov og Lars Arvad havde foræret byggegrunden til den. Og det bevirkede jo så meget, at de ikke kunne blive enige om det. I den ene periode havde Filskov jo måske 5 medlemmer og så havde de ikke mere end 4 i Blåhøj og den anden da havde de måske de 5 i Blåhøj og så kun 4 i Filskov. Og de kunne aldrig blive rigtig enige om det, for den femte, var altid en eller anden, der var valgt derude i Omvrå, derude i nærheden af Marinebjerglund og det der. Og det blev ikke til noget. Og så kom krigen. Så da de endelig blev færdige til det, så blev de jo skilt kommunerne. Og så da endelig krigen var ovre, så de kunne komme til at bygge den, da var det jo blevet meget dyrere. Men da var han jo død for længst, ellers havde han jo vel givet de penge, der skulle have været brugt. For han døde, jeg tror det var i 1942. Men ellers, de sidste åringer han levede, da opholdt han sig meget nede i Frankrig om vinteren, de sydlige egne der. Og så kom det jo. Men han havde jo ordnet alt inden han. Han havde jo skrevet testamente og han havde jo hans gode ven i København, som var politimester og.

JJJ: Kan du huske hvad han hed?

JN: Nej. Og ligesådan sagføreren, som han havde haft i mange år. De var sat til at dele boet. Og det kan jeg huske, den ene af dem, det var vist politimesteren, han skulle have 20.000 kroner, og sagføreren han skulle have 40.000. Så der må jo have været et noget stort bo, i alt fald var der jo mange penge. Det har jeg jo nu glemt at fortælle før. Men da han jo var i Norge i så mange år, og så rejste han jo til Danmark, og han skulle jo være statsborger i Norge, men så havde de slettet ham her hjemme som statsborger. Han havde mistet hans statsborgerskab der og den spurgte han jo så om, han ikke kunne købe den eller noget. Men det var de ikke interesserede i sådan set, så han tog til Norge. Han ville jo have et hjemsted og den norske stat var meget glade ved ham og han lånte dem et par millioner eller sådan noget, men hans testamente lød jo så på, at hans hovedarving var kræftens bekæmpelse i Danmark og Norge og så til søskendebørnene var der hensat 15.000 kroner til hver. Alle hans søskendes børn. Og hans yngste broder, gamle Iver Moustgaard, ham var der sat af til i det her legat, han stiftede. Han skulle have 100 kroner om måneden. Det var jo i trediverne han lavede det der. Midt i trediverne.

JJJ: Det skulle han have resten af hans tid.

JM: Ja, så længe han levede. Og resten gik jo til dem der søger og har søgt siden til landbrugsskoleophold og dyrlægeskole eller Landbohøjskolen og doktorer.

JJJ: Han har altså stiftet legater som unge her fra Filskov de kan søge.

JM: Ja, ja, de var jo købt ind i 4% obligationer der i trediverne og nu ved jeg slet ikke hvordan og hvorledes, hvor meget, men de er jo trukket ud med tiden og købt nye. Det blev jo også gjort i den tid jeg sad i den legatbestyrelse. Men da var, ja jeg ved ikke, det var der omkring lige ved fredsslutningen jeg sad i det. De kunne jo måske komme til at koste en $\frac{1}{4}$ mere eller sådan. Der skulle jo købes nye for dem igen. Men nu siden er det jo blevet til helt andre renter.

JJJ: I den fundats, eller hvad det nu hedder, var der da indføjet, at man skulle helst være i familie til Moustgaard, for at kunne søge legatet?

JM: Nej, der var indført det, at Moustgaardene var først foretrukken, dernæst kom Blåhøj, Filskov og Sønder Omme sogne, dem der kunne søge.

AM: Ane Jensen, er født i Langelund, gården hedder Rygård nu.

JJJ: Hvilket årstal, kan du huske det?

AM: 1915.

JJJ: Hvad hed dine forældre?

AM: Min far han hed Jens Jensen. Min mor hed Maren Kirstine Poulsen.

JJJ: Hvad hed din morfar og mormor?

AM: Ja det var snart værre. Min mormor hun hed Ane. De kaldte hende Lille Ane Poulsen. Og han hed vist nok Niels Poulsen.

JJJ: Jo. Din farmor og farfar?

AM: Det var jo Karen Jensen og Niels Jensen.

JJJ: Dine oldeforældre. Kan du huske navnet på dem?

AM: Nej. Jeg har jo slægtsbogen, men den har du jo selv hjemme.

JJJ: Nej, det vil vi ikke. Vi tager kun, hvad vi sådan kan huske. Anne, du har søskende.

AM: Ja.

JJJ: Hvor mange?

AM: Vi er 5 søskende i det hele.

JJJ: Hvad hedder den ældste af dem?

AM: Karen, så kommer Ane og ?

JJJ: Karen, hun er ugift.

AM: Ja, hun er enke.

JJJ: Ja det passer, hun er enke. Og Karen, hun har børn.

AM: Ja. Hun har 2 børn. Alma og Øjvind. Hun har ikke flere end de 2.

JJJ: Men der er i dag i 1990, de er jo gift og har børn hver især.

AM: Øjvind er gift og har børn. Alma er ugift. Hun er enke. Hun har en.

JJJ: Jo. Kan du huske, hvad deres børn hedder?

AM: Ja Almas pige hus hedder. Det kan jeg ikke huske. Sønnen hedder Gert. Hun er plejerske. Margit. Hun har lige fået hendes eksamen Hun har været i Ålborg.

JJJ: Det var Karen. Hun var den ældste af jer. Hvem kommer så næst efter.

1. AM: Det er mig der kommer næst efter. Vil du så have mine børns navne?

JJJ: Ja, det kan vi lige tage lidt senere. Hvem er så nummer 3 af jer?

AM: Inger og hun er enke.

JJJ: Ja, og hun var gift med?

AM: Kristian Egebjerg.

JJJ: Ja, og de havde børn?

AM: Ja.

JJJ: Som hed?

AM: Niels og Stinne Egebjerg Jensen.

JJJ: Og de er altså gift begge 2.

AM: Ja og Niels han har 3 børn og Stinne har 3 børn.

JJJ: Jo. Fik vi deres ægtefæller, hvad de hedder? Hvad hedder Stinnes Mand?

AM: Bjarne, han er fra Haderup, men jeg kan ikke huske, hvad han hedder til efternavn. Og Nielses kone hun hedder Hanne. Hun er nede fra Ådum eller sådan noget, men hvad hun hedder til efternavn, det kan jeg ikke huske.

JJJ: Nej. Det var så de 3. Hvem er så nummer 4?

AM: Det er Signe. Erne Signe Jensen hed hun. Hun er enke nu. Og hendes mand, skal du have hans navn?

JJJ: Ja.

AM: Karlo Kristiansen hed han.

JJJ: Jo.

AM: Hun har 2 børn. Pigen hedder Bodil og drengen hedder Lars. Og de er jo da ugifte de to børn der.

JJJ: Det var fire.

AM: Nå, men så kommer vi jo til Lykke. Han har jo 5 børn.

JJJ: Hvad hedder hans kone?

AM: Bodil. Sønnen han hedder Jens og så kommer Sofie, og så kommer Doris, Klavs og. Jeg kan ikke huske hvad han hedder. Han hedder Hans. Det var da mærkeligt, at jeg ikke kunne huske det. Han er opnævnt efter sin bedstefader nede i Langelund, Hans Møller i Møllegården.

JJJ: Jo. Anne, hvor har du gået i skole henne?

AM: I Blåhøj.

JJJ: Hvad hed din lærer?

AM: Han hed. Jeg har gået til 2 lærere, Mogensen og Hartlev.

JJJ: Jo. Kan du huske hvilket år du begyndte at gå i skole?

AM: Nej det kan jeg ikke. Jeg ved ikke hvornår skoleåret begyndte den gang. Mon det har været i maj. Jeg fylder jo i juni. Nej det kan jeg ikke huske. Men jeg blev jo konfirmeret i god tid. Vi skulle jo ud af skolen. Jeg skulle ud at tjene.

JJJ: Jo. Du har gået til præst i Blåhøj.

AM: Ja.

JJJ: Hvad hed præsten?

AM: Han hed pastor Jensen. Vi har lige set på telegrammet derinde nu.

JJJ: Jo. Kan du huske navnet på enkelte af dine præstekammerater eller skolekammerater, for det er jo som regel de samme?

AM: Ja, nogen kan jeg jo nok huske, men de er jo ikke her omkring nogen af dem. Jeg gik i skole sammen med en der hed Karl Skjærlund. Han havde en søster der hed Anne Skjærlund. Så gik jeg til skole sammen med en der hed Johannes Clemmensen. Tage Kirkeby. Nej så kan jeg såmænd ikke sådan huske. Det er lige godt så længe siden.

JJJ: Ja. Anne, da du så er bleven konfirmeret, tager du da enten på skole eller ud at tjene?

AM: Jeg kom ud at tjene som barnepige. Jeg var for resten ude at tjene som barnepige dengang jeg var 9 år. Det var nede på den lille gård ved Blåhøj Station ved Søren Kristian. Men det var jo ikke andet end hver anden dag. For jeg gik i skole hver anden dag dengang. Den første gang jeg kom til at tjene, det var jo efter at jeg var blevet konfirmeret, da kom jeg til at tjene hos fru Sort, præstefrue i Blåhøj. Da var jeg ved hende i to år. Så flyttede jeg derfra og op til Pagh's. Der var jeg i to år. Og så ned til Claus Jensen. Der var jeg i to år. Ned til (Mel Laj) nede i Omvrå. Der var jeg også i to år. Ja jeg har tjent nede på Egebjerg, også i to år da. Så flyttede jeg derfra og ned til Horne. Der havde jeg tre pladser nede.

JJJ: Kan du huske hvad mændene hed der på de gårde?

AM: Dernede i Horne?

JJJ: Ja.

AM: En hed Sand Jessen, en hed Hans Jessen og ham jeg tjente ved i Horne han hed Peder Larsen. Han var sognerådsformand.

JJJ: Hvor kommer du så hen dernede fra?

AM: Ja, så kommer jeg jo hjem. Så var jeg nede ved faster Hylleborg et stykke tid. Hun ville gerne have gjort ren til jul. Og så kom der jo brev hjemmefra, at Johannes havde været nede ved far og mor, at han manglede en husholder. Så var det sket.

JJJ: Havde Johannes da købt Grønlund dengang?

AM: Ja, det havde han. Han havde jo haft en husbestyrerinde før, en der hed Thea. Det var Stinne Axels datter. Hendes far han var murer, Axel Murer hed hendes fader.

JJJ: Hvilket årstal bliver i så gift, dig og så Johannes?

AM: I 1942. Ellen hun er jo født i 1943.

JJJ: Ja, det er jo det jeg vil ind på nu. Hvor mange børn fik i så, Anne?

AM: Vi fik 5.

JJJ: Jo. Og hvis vi tager dem fra den ældste ende af. Det var jo først Ellen. Vi skal lige have deres ægtefæller og børn med.

AM: Ellens ægtefælle?

JJJ: Ja, dem alle sammen.

AM: Ja. Ellen og så Knud Vesterlund. Og de har to børn. Jørgen og Else. Og så skal du have Svend.

JJJ: Ja, og de har her i 1990 ejendom i Ejstrupholm. Hedegård, ja. Og det er også dem der har agerhøns.

AM: Ja, de har agerhøns nu. De har slet ingen køer.

JJJ: Og så næst efter Ellen?

AM: Så kommer Svend. Hans kone hedder jo Else Kirstine Damgaard Jørgensen. De har tre børn. Kurt, og Anni og Tove.

JJJ: Og de har Grønlund, fødegården?

AM: Ja. Og så kommer vi til Anton. Han bor jo i Herning. Hans samleverske hedder jo Karen Skov. De har en dreng, han hedder Lars. Han går i skole.

JJJ: Hvad er det Anton han beskæftiger sig med?

AM: Han er direktør. Han snakker aldrig selv om det. Jeg spørger aldrig til det, for det kan han ikke lide.

JJJ: Han er i hvert fald rigtig godt ved muffen.

AM: Ja, det er han. Han har klæbehjerne kan man sige.

JJJ: Ja, det har han.

AM: Han er sådan rigtig, ja hvad skal man sige, en kammerat sådan.

JJJ: Han vil ikke prale af hvad han beskæftiger sig med. Han går helt stille med det.

AM: Ja, det før han. Han vil ikke sådan gå og bræffel op om hverken det ene eller det andet, eller sådan at høvle ned på nogen. Det gør han ikke. Han er sådan den fine mand i den retning. I den stilling han har, er man jo nok også nødt til at være det. Skal du så have Gerda?

JJJ: Ja.

AM: Hun kommer næstefter. Gerda Kirstine Moustgaard hed hun jo. Hun levede jo sammen med Preben Askjær. Der havde hun den her store pige sammen med. Pia hedder hun. Hun er jo på skole nu og det lyder til, at det går hende helt godt. Men det kunne jo ikke blive ved med at gå. Så blev hun jo gift med en der hed Leif. Der har

hun så to børn. Han hedder Leif Møller Eriksen. Pigen hedder Trine Eriksen. Jeg ved ikke, om hun har Møller med. Drengen hedder Benny. Det er så meget et par kvikke unger, hun der har. I skal jo med til konfirmationen kan jeg høre. Så får i dem jo at se.

JJJ: Ja. Det er vist også nogle kønne børn.

AM: Særlig den store. Hun har nogle lange ører. Du kan tro, at hun følger med. Det er da også godt nok de har klæbehjerne, kan man sige.

JJJ: Ja, Gerda og så?

AM: Ja og så Edith. Hun hed Edith Marie Moustgaard. Nu hedder hun jo Vesterlund. De har tre børn. De hedder Jane Vesterlund og Stine Vesterlund og Heidi. Nej nu vrøvler jeg. De har jo Moustgaard til mellemnavn. De hedder Jane Moustgaard Vesterlund, Stine Moustgaard Vesterlund og Heidi Moustgaard Vesterlund. Så skulle det være rigtigt.

JJJ: Ja. Og Ediths mand?

AM: Han arbejder jo nede på formspænden. Han hedder Laurids Vesterlund.

JJJ:Og hvor er det han er fra?

AM: Ja, han er jo fra Langelund af. Han er ude fra nabogården til Grønlund.

JJJ: Hvor i boede?

AM: Ja.

JJJ: Hvad hed hans forældre?

AM: Hans far hed Peder Vesterlund og hans mor hed Louise Vesterlund.

JJJ: Ja. Kan du huske hvor mange søskende Laurids Vesterlund har?

AM: Ja, han har en søster der hedder Ruth, og så har han Knud og så har han Villy. De er fire søskende i det hele. Det kan jo godt ske, at der er noget, der er fejl, men det kan du jo rette, når engang du kommer til at høre det.

JJJ: Jamen, det tror jeg ikke er fejl det der.

JJJ: Anna, jeg ved at på Grønlund, der har Johannes og dig haft en lykkelig tid med jeres børn, men der har vel også været ting, der ikke var helt så lette.

AM. Nej, for der er jo to af mine børn der har haft astma. Det var jo somme tider, det gik tit på. Der var en gang min store pige havde et anfald. Jeg troede da, at hun døde i

armene på mig. Jeg havde jo godt nok pige derude. Men det var jo da tit sådan på en søndag eftermiddag, at det var pigen der fik sin middagsøvn. Det var ikke mig der fik en middagsøvn. Jeg syntes ikke, børnene skulle gå alene. De skulle være under opsyn.

JJJ: Men det var vel også den gang, at både konen og pigen hjalp til ude i bedriften.

AM: Ja, det gjorde vi jo. Johannes syntes jo altid at vi skulle have en pige, der kunne hjælpe i marken. Det satte han jo meget pris på.

JJJ: Men sådan det daglige arbejde på sådan en gård, det må da også have været temmelig strengt?

AM: Ja, der var da mange gange om efteråret, at jeg var ude at muge ude i kostalden. Vi havde så nemt ved at få møget ud. Det var sådan lige at falde ned. Jeg skulle jo ikke køre med så stor en bør. Malke med det gjorde jeg jo også, morgen og aften. Karlene de skulle jo i marken.

JJJ: Og så i sæsonerne, da hjalp du jo selvfølgelig også ude ved kornet, kartoflerne og roerne.

AM: Ja. Jeg var nu ikke så god til at hakke roer, men jeg var jo da ude at hjælpe ved det.

JJJ: Ja, så roehakningstiden det var jo en streng tid.

AM: Ja, det var det. De skulle jo hakkes to gange dengang. Det gør de jo ikke i dag.

JJJ: Ja, det var jo mange tønde land. Det var jo tit det var både ti og tyve tønder land det drejede sig om.

AM: Ja, nu kan jeg jo ikke huske hvor mange tønder land der var. Det er jeg ikke så god til at huske. Men jeg kan huske der var et år, hvor vi gik og samlede kartofler op i det bare plever. Vi kunne næsten ikke få gummistøvlerne med os. Men vi fik det jo da op.

Ved du at mor har været i pleje derude hvor Ejner han bor. Ejner og Ingvard?

JJJ: Nå, der har hun været i pleje ude.

AM: Ja. Konen hed Inger Marie og manden Laurids Christensen. Men de var så dygtige de børn der var der ude. Jeg tror nok mor har fået en god lærdom derude. Hun var jo så dygtig til både at sy og strikke. Hun syede jo alt vort tøj, lige fra yderst til inderst. Det var jo da en stor hjælp, for det var jo ikke så gode tider, dengang vi var børn. Da hjalp vi jo ved at malke og sådan noget. Der har hun fået en god opdragelse ude.

JJJ: Jo, men i har også haft et godt hjem, sikkert, jer børn.

AM: Ja og vi fik det jo også lært, for mor hun var jo god til at sætte os til det. Om vinteren, vi skulle rubbe fingrene. Det ville de også have godt af i dag.

JJJ: I stedet for at gå arbejdsløs.

AM: Ja, det må du nok sige. De tog ingen skade af det da.

JJJ: Din mor hun var vist god til sådan noget med håndarbejde. Var hun ikke?

AM: Jo det var hun helt fantastisk til. Hun lavede jo alt vores tøj fra yderst til inderst. Hendes hænder de var altid i funktion. Hun kunne godt sidde og læse for os også. Vi lærte lektier og så sad hun og strikkede. Hun kunne læse en historie for os mens hun strikkede. Aldrig hun var i ro. Vi havde altid sådan noget pænt tøj, selv om vi havde det småt til tider, var der snart ingen der havde så pænt undertøj som vi havde, med blonder og alt det der, du ved nok dengang. Jeg har somme tider tænkt på, at i overlagenet, der skulle altid sådan en knipling hen i. Det kunne hun sidde og få lavet. Fingrene gik på hende hele tiden. Og det var der jo da mange der ikke gjorde dengang. Vi havde da ingen ting i. Det behøvedes jo heller ikke, men det var hun jo opdragen ved. Jeg tror det er den opdragelse hun har fået. Jeg er heller ikke sikker på andet, end at der er en af hendes plejesøstre, der har syet hendes brudekjole. Hun var så pæn. Hun var så flot.

JJJ: Ja, men det var vel også den tid, hvor konen i huset, hun lavede slev alt hvad der vedrørte tøj?

AM: Ja, det gjorde hun og det gjorde de.

JJJ: Der var ikke noget med at tage i forretningerne og købe.

AM: Nej. Det var der ikke. Det hele det skulle tages med.

JJJ: Johannes, må jeg spørge dig ad hvad du hedder og hvor du er født henne?

JM: Hvad jeg hedder og hvor jeg er født? Ja, jeg hedder Johannes Regnar Moustgaard, og jeg er født på Moustgård i Filskov og jeg er født d. 5. marts 1904, så jeg er 86 år.

JJJ: Hvad hed dine forældre?

JM: De hed Jens Moustgaard og Kirstine Moustgaard.

JJJ: Hvad hed din farfar og farmor?

JM: Min farfar hed Iver Moustgaard Jensen. Moustgaard navnet har de købt, men jeg ved ikke hvilket årstal, men jeg ved i hvert fald, at de 3, hvis ikke de 4 første af mine søskende, de er døbt med Moustgaard Jensen. Og min bedstemor hun hed Anne Marie Moustgaard.

JJJ: Hvad hed din morfar og mormor?

JM: Min morfar hed Laurids Pedersen og min mormor hed, jeg tror hun hed Ane, Ane Pedersen.

JJJ: Kan du huske navn på nogen af dine oldeforældre?

JM: Nej.

JJJ: Men du har haft din første drengetid så, dine første barneår, dem har du haft i Filskov.

JM: Ja.

JJJ: Hvad var det den hed, gården i havde?

JM: Moustgaard. Den ligger ude vest for byen, lige over for Vestergaard.

JJJ: Og der har du haft dine drengedage så.

JM: Ja, det har jeg. Og vi var 12 søskende.

JJJ: Det kommer vi tilbage til lige om lidt. Ja, men det kan vi godt tage med det samme. Skal vi tage dem i rækkefølge med ægtefæller og børn. Hvem var den ældste af jer?

JM: Marie. Hun var gift med Johannes Bøjgaard i Sønder Felding.

JJJ: Er det i familie til den Bøjgaard, der bor der endnu?

JM: Ja, ja.

JJJ: Jens Bøjgaard?

JM: Ja. Jens Bøjgaards bedstefar, han hed også Jens. Det var en bror til Johannes Bøjgaard.

JJJ: Jo.

JM: Og de havde to børn, en dreng og en pige. Drengen hed Robert Bøjgaard og pigen hed Asta.

JJJ: I dag, er det så så vidt, at de to børn Robert og Asta er gift igen.

JM: Ja, det er de jo for længst. For Robert er jo, ja det er de begge to, ved at være op i alderen. Robert blev jo mejeribestyrer efter hans far ovre på Borup Mejeri og der er han gået af på grund af alder. Jeg tror han er født i efteråret 1920 og så er han jo lige ved 70 år nu.

JJJ: Og Asta?

JM: Ja, hun er et par år yngre.

JJJ: Hvor slog hun sig ned henne?

JM: Ja, hun blev jo gift med en der hed Stoustrup eller sådan noget, der ovre fra. Ja, han havde noget forretning med sådan noget lingeri og kræmmeri, du ved oppe ved Helsingør badestrand, men han er død for nogen år siden.

JJJ: De har børn også?

JM: Ja, men jeg tør ikke at sige hvormange. To havde de da, men om de havde flere, det ved jeg snart ikke. Det havde Robert og Mary, Mary hed Roberts kone, de har jo også voksne børn for længst og hvor de er hen ad, det ved jeg ikke.

JJJ: Det var så den ældste af dine søskende Johannes. Hvem kommer så næst efter?

JM: Det gjorde Iver.

JJJ: Blev Iver gift?

JM: Nej, der var ingen.

JJJ: Hvor tilbragte han sin tid henne?

JM: Ja, den tilbragte han sådan set i Filskov ud over hans soldatertid og så var han en års tid i Sønder Omme nede ved Christian Moustgaard, vognmandsforretning.

JJJ: Arbejdede han dernede?

JM: Ja, der kørte han fragt. Det er jo så længe siden. Det var medens de kørte med hestevogn.

JJJ: Det var så Iver. Hvem kommer så som nummer tre?

JM: Det gjorde min søster Anna. Hun blev gift med, ja hvad hed han, vi kaldte ham jo aldrig andet end Fut, Fut Jensen. Han var oppe fra Lemvig af. Han var købmand oprindeligt, men det gik ikke sådan så godt, så flyttede de til Sjælland og så kom han til at køre mælk med bil og deraf fik han navnet Fut.

JJJ: De blev altså boende på Sjælland.

JM: Ja de gjorde. De havde ingen børn og da han havde kørt det der, så kom han til at arbejde noget for en gartner og der gik han jo rundt og gjorde haver i stand for de her fruer derovre. Og nu var han jo sådan noget af en beleven asen til at snakke, så han blev jo uundværlig for dem. Når de skulle bruge en gartner, så forlangte de at få Jensen. De ville ikke have andre.

JJJ: Det var så nummer 3.

JM: Ja, og så har jeg jo en bror der hed Svend Moustgaard. Han rejste til Amerika. Det var der først i tyverne. Jeg husker ikke lige årstallet.

JJJ: Blev han i Amerika?

JM: Han blev i Amerika, ja det gjorde han altså ikke, for han meldte sig som frivillig til den Canadiske hær under anden verdenskrig. Han faldt under invasionen i Frankrig. Der ligger han begravet nede. Der er hans gravsted nede.

JJJ: Hvor boede han henne i Canada.

JM: Ja, det kan jeg ikke huske de navne og de byer nu. Det er snart ved at være længe siden.

JJJ: Men han var ikke gift.

JM: Han var ikke gift, nej.

JJJ: Det var Svend Moustgaard. Så kommer vi til nummer 5.

JM: Ja, det er Laurids.

JJJ: Var Laurids gift?

JM: Ja, han var gift med Hedvig Nielsen ude fra Engebæk af. Hvad hed han, hed han Hans Nielsen hendes far. Det tror jeg han gjorde.

JJJ: De havde børn.

JM: Ja, de har jo 4 børn. 2 piger og 2 drenge. Den ældste af pigerne, Lissy, det er den ældste af dem, hun er i Amerika. Hun er flyttet derover for mange mange år siden. Men jeg kan ikke huske hendes adresse, for vi har ikke hørt fra hende, de sidste 2-3 år. Vi plejede ellers altid at høre fra hende, om ikke andet, så til jul. Og vi sendte også gerne hilsen til hende. Og så var der en pige mere, hun er sygeplejerske. Hun bor nede i ?

JJJ: Og hun er sygeplejerske på en sygehus dernede.

JM: Nej. Hun er menighedssygeplejerske, hun hedder Nina. Hun var jo gift med, hvad hed han, Jørgen Andersen, tror jeg han hed. Han var noget ungdomskonsulent. Han arbejdede meget, ja for resten hele tiden, med ungdommen over hele landet inden for de forskellige idrætsgrene. Men han døde for nogle år siden. Hun havde to piger. Nå vi glemte Lauridses drenge. Det var skidt.

JJJ: Dem kan vi nå endnu.

JM: Den ældste af dem, han hed Jens, og så vidt jeg ved, så er han flyttet til Falster. Han har ellers været oppe i Sverige i mange år.

JJJ: Han er gift.

JM: Ja, og det er han jo faktisk anden gang. Han har været gift den første gang. Han fik jo Moustgaard. Laurids fik jo Moustgaard. Og den gik han fallit på, Jens altså. Der var 3 børn i den første ægteskab, to drenge og en pige, men sådan lige hvad de laver, det ved jeg ikke rigtig, men hun flyttede jo nok til Vejle dengang. Derude har hun jo også fundet en anden, men den ene af drengene er gift. De er der ude begge to, men lige hvad de laver, det ved jeg ikke. Og pigen, ja sidst jeg hørte fra det, da var hun taget med sin ven til Tyskland. Hvad det var han var, det ved jeg faktisk ikke. Og så er der den lille Ole, han var jo noget yngre som de andre og ja han bor jo herhenne ved Vejle. Han arbejdede jo i mange år inde i Vejle med de her skærmterminaler og det der, og så flyttede han til LEGO i Billund og arbejdede der. Der var han i ti år sagde han sidst jeg snakkede med ham, men nu er han flyttet til Vejle og har fået noget arbejde der, også med det skrammel. Og han er gift og hans kone hedder Ulla og hun er lærerinde der henne i en af de forstæder til Vejle. Men der er ingen børn.

JJJ: Så synes jeg jeg kan regne ud, så må vi være nået frem til nummer 6.

JM: Ja, og det er mig.

JJJ: Ja du er gift med?

JM: Ja, jeg er gift med Anne. Hun er fra Blåhøj af og hendes far hed Jens Jensen og han var tækkemand. Hendes mor hed Kirstine.

JJJ: Annas forældre, hvor er det de er fra?

JM: Ja, hendes far han er ude fra Billund af og hendes mor, ja, hun var jo nu vist nok opdragen uden for hjemmet.

JJJ: Men hendes far han er faktisk fra Billundgaard.

JM: Ja, ja ja, fra Billundgaard ude hvor travbanen er, men Kirstine hun, så vidt jeg husker, så er hun opdraget derude på den gård der i Engebæk, som hedder, ja hvad hedder han. Det er en bror til ham der har Skovbjerggaard. Ja, jeg kender ikke så meget til det, men i gamle dage eller fordums tid, da kaldte de den Pjalttenborg. Den er jo bygget om, så det er den jo ikke længere.

JJJ: Men vi vender tilbage til jer igen, så vi kan godt gå videre. Så bliver det nummer 7 af jer søskende.

JM: Ja, det er Holger Moustgaard. Han blev gift med Grethe Andersen ovre fra Hillerød. Hendes far var vognmand.

JJJ: Hvor slog de sig ned henne?

JM: Ja, de slog sig ned her i Filskov. Han startede med at køre med kød fra Grindsted Slagteri.

JJJ: Ja, havde han ikke lært at slagte?

JM: Nej, han fik det udskåret. Han kørte rundt et par dage om ugen og ellers handlede han lidt med kartofler. Han købte nogle kartofler og sendte dem over til svigerfaderen. Så købte han jo slagterforretningen herhenneunder krigen.

JJJ: Men den solgte han på et vist tidspunkt.

JM: Ja, men det husker jeg jo ikke, hvornår det var.

JJJ: Men han solgte den da, og flyttede de så ikke?

JM: Jo, han solgte den ti Grindsted Svineslagteri. De købte jo alle de slagterforretninger op, som de kunne få fat i en overgang. Men så flyttede han lidt rundt herovre, men så flyttede de til Hillerød. Der blev de så boende og han fik

arbejde inde på, ja jeg ved snart ikke, hvad de kaldte sådan nogen fabrikker. Der var han da, indtil han blev pensioneret.

JJJ: Havde de børn?

JM: Ja, de havde 3. En pige og to drenge. Pigen hun bor herude i Vejle. Hun er gift med en.

JJJ: Hvad hed hun?

JM: Hun hed Inger Marie og hun er gift med en barberer, tror jeg, derude, en frisør i Vejle. Og drengene de bor ovre i Hillerød begge to. Den store han kom i isenkræmmerlære i isenkramforretning og der blev han, ja jeg ved ikke hvor mange år, men isenkræmmeren var i hvert fald bleven en gammel mand, så han ville af med det, og han skulle have det. Han hed Karl Iver. Og den har han endnu. Og de har to børn, men det vil sige, det er udlændingebørn. De har ingen selv. Ja, Mia har jo da, en par stykker tror jeg nok. Den lille, Henning, han er udlært bankmand. Han er udlært i Kronebanken, hvis du husker.

JJJ: Er han gift?

JM: Ja, det ved jeg ikke, ellers lever han da sammen med en. De har da også et enkelt barn, såvidt mig bekendt. Men vi har ikke megen omgang med dem. De er jo så langt henne og familien er så stor, så det kan man ikke komme ud til og følge med til, når vi kommer så langt ned i generationerne.

JJJ: Men vi kan gå videre til nummer 8.

JM: Ja, det var Theodor Moustgaard. Han var gift med Marianne Neksgaard nede fra Hoven af.

JJJ: Men hun har måske også et andet efternavn. Hendes far kendte vi jo kun under det navn Marius Neksgaard.

JM: De var meget missionske. Men han lå jo da, ja han lå jo da i mange måneder på ? Inden han døde, ja han lå vist endda i årevis.

JJJ: Hendes far?

JM: Ja og Theodor, han døde jo også ret tidlig. Han led sådan af sukkersyge, så han blev helt blind tilsidst.

JJJ: Hvad beskæftigede han sig med, ellers?

JM: Ja, han beskæftigede sig jo nærmest som arbejdsmand til at begynde med, men så kom han ind på Stationen dernede i Filskov.

JJJ: Jernbanestationen?

JM: Ja og blev stationskarl. Det var han så længe han kunne se. Og det vil sige, han var stationskarl og han var kontorist derinde.

JJJ: De havde børn?

JM: De havde en. En dreng. Han hed Heine og han er ikke gift. Han bor hjemme ved moderen endnu. Han har været ansat ved Grindsted Kommune som vejmand. Ja, han var også vejmand for Filskov Kommune, så vidt jeg husker, inden sammenlægningen. Så det har været før 1970.

JJJ: Det var så nummer otte. Hvem bliver så nummer ni af dine søskende?

JM: Emma. Hun er gift med Christian Hundebøl og de havde Vestergaard i Filskov.

JJJ: Havde de børn?

JM: Ja, de havde jo fire. 3 drenge og en pige.

JJJ: Hvad hed pigen?

JM: Hun hedder Bente. Hun er gift med en isenkræmmer nede i Brørup. Hun er sygeplejerske og har været sygeplejerske på Brørup sygehus i mange år.

JJJ: Kan du huske, hvad hendes mand hedder?

JM: Nej, det kan jeg ikke. Men Preben, det var jo den ældste af dem. Han har jo Vestergaard i Filskov med hestestutteri.

JJJ: Driver han hestestutteri?

JM: Ja, det har han gjort i mange år, og mink.

JJJ: Preben, er han gift?

JM: Nej, han er ikke. Og så kom Bente og så kom Ib Hundebøl. Han var egentlig udlært mejerist, men da mejerisammenlægningerne de kom, så blev der jo rigtig af dem, og så søgte han indovre på Grindsted, han var i Filskov dengang, ovre på Grindsted Slakteri, og der er han, ja jeg tænker han vel er ved det samme endnu. Han blev vejer.

JJJ: Han er gift?

JM: Ja han er, og de har tre børn. En dreng og to piger.

JJJ: Men vi mangler en dreng endnu.

JM: Ja, ja, han hedder Niels. Han er udlært bankmand og har lært i Varde Bank i Grindsted, og var der.

JJJ: Er han stadigvæk der?

JM: Nej. For nogle år siden måtte Varde Bank til at overtage en plastikfabrik i Billund, hvor de lavede urtepotter og sådan noget. Og der fik de jo ham så sendt ud som administrator og regnskabsfører, det gjorde Varde Bank. Og det syntes han jo vist sådan set godt nok om, for han købte den, fabrikken, af Varde Bank, og den har han endnu.

JJJ: Hvad var det hans kone hed, kan du huske det?

JM: Ja, det render sammen for mig.

JJJ: Så kan vi gå videre til nummer ti af dine søskende.

JM: Ja, det er Eli Moustgaard. Han blev gift med Hans Christian Juhls datter ude i Hjortlund. De fik den gård, for hun var deres eneste barn.

JJJ: I dag i 1990, hvor bor Eli da henne?

JM: Han bor nede i Filskov. Hans kone er jo død. De havde 4 børn, 3 piger og en dreng. Drengen har gården derude.

JJJ: Hvad er det, han hedder?

JM: Han hedder Hans.

JJJ: Hvad hedder Hanses kone?

JM: Ja, det kan jeg ikke huske. Hun er laborant ovre i Grindsted.

JJJ: Så var der pigerne.

JM: Ja, den ældste af dem Karen, hun var jo gift med en der hedder Kaj Junge nede fra Hoven af. Han arbejdede i mange år for Poul Hansen, men i de sidste mange år, har de jo bare arbejdet med minkene.

JJJ: De har også en flok børn.

JM: Ja, det har de. Fem eller seks. Anette, det er den ældste af dem. Hun er lige blevet gift. Og så er der John. Han har minkfarmen sammen med sin fader derude. Og

så er der Flemming. Han har også minkfarm. Han købte Søvang derude i Hjortlund, for nogle år siden. Og så er der en, der hedder Peder. Det er ham der er tømrer, tror jeg nok. Der er i hvert fald en lille pige, den yngste af dem. Karina eller sådan noget.

Og så er der en der hedder Hanne, en pige. Hun er også gift og bor i Hejnsvig. Hendes mand er smed. Hvad hedder han til fornavn, han må da hedde Andersen til efternavn. Jeg kendte hans far ret godt. Men hvor mange børn de har, det ved jeg faktisk ikke. Men et par stykker har de da.

JJJ: Men det var Karen og så Kaj Junges børn. Hvem kommer så?

JM: Ja, det var hende Hanne, der var gift med en smed. De har et par børn, men jeg ved ikke hvad de hedder. Det kan være de er tre, det kender jeg ikke noget til.

JJJ: Så må der jo være en pige mere af Elis. Er der ikke en pige mere?

JM: Jo, en pige. En der hed Edith. Hun bor ved Varde.

JJJ: Hun er gift med?

JM: Ja,. Hun er gift med. Hvad hedder han. Han var egentlig fra Sønder Omme af. Ja, Poul Erik Eriksen.

JJJ: Han er søn af forhenværende møbelhandler Stilling Eriksen i Sønder Omme.

JM: Ja, lige bestemt.

JJJ: Og de har også en flok børn.

JM: Ja, de har da i hvert fald børn, men hvor mange, det ved jeg ikke.

JJJ: Men så kommer vi til nummer 11 af dine søskende.

JM: Ja, det er Elma. Hun bor i Hillerød. Hun er gift med en der hedder Oskar Bang. Han er nede fra Brørup af og det er sådan set næsten det eneste jeg ved om ham.

JJJ: Havde de børn?

JM: Ja, det er der da. De havde fire. 3 piger og en dreng. Og det er jo så mange år siden, at den ældste pige blev gift, at jeg mener, der er nogen af hendes børn, der er gift. Bitten kaldte vi hende, og så var der drengen. Han hed Søren. Han omkom ved en motorulykke mellem Hillerød og København for en del år siden. Han var en 18-19 år dengang.

JJJ: Ja, så går vi videre til den sidste af dine søskende.

JM: Ja, der er jo to piger mere. Men jeg ved såmænd ikke, hvad de sådan beskæftiger sig med. De er da også gift. Den ene bor i Frankrig og den anden bor heroppe ved Randers, og så den sidste er jo Karl.

JJJ: Det er den sidste af dine søskende.

JM: Ja, det er nummer 12. Han er gift med Anne Jensen, Christen Jensens datter fra Filskov. Og de har 3 børn. To piger og en dreng.

JJJ: Har drengen så fødehjemmet i dag i 1990.

JM: Nej, faktisk ikke. For det til jorden er solgt fra fødehjemmet. Der er kun bygningerne. Det er en tømrersvend der har den. For han fik Annes fødehjem, der lå lige ved siden af. Det fik han efter Annes bror.

JJJ: Hvad hed broderen?

JM: Annes broder hed Iver. Og så fik han den og der var jo en tresindstyve tønder land til og det var jo for lidt i dag, så han fik jorden fra Stovgård, hans fødehjem.

JJJ: Hvor mange tønder land var der?

JM: Det ved jeg altså ikke, men vel noget nær lige så meget, tænker jeg, for Karl købte jo 25 tønder land, deroppe fra Knaldhytten, til, og jeg mener der var en tredive tønder land til den fra første færd af. En tredive – femogtredive tønder land.

JJJ: Det var så sønnen. Og så døtrene?

JM: Ja.

JJJ: Ja, hvad var det sønnen hed?

JM: Han hed Kjeld. Og så er der pigerne. Den ældste af dem, hun hed Jytte. Hun bor i Vejle. Hendes mand var egentlig udlært købmand, men det var ikke sådan lige at få en købmandsforretning stillet an, så han startede faktisk først som møbelpolstrer nede i, ja var det Brørup eller Vejen, det tør jeg jeg ikke sige hvad enten det var Vejen eller Brørup. Ja, det har nok været Vejen, for han var der nede fra. Men det kunne han jo ikke finde sig i. Der var jo ikke arbejde til hele dagen.

JJJ: Han du huske hvad han hed?

JM: Ja, hvad var det han hed. Det ved jeg ikke, men de bor i Vejle. Hun har jo da en overgang arbejdet som sekretær ved en læge og han har jo haft noget revisorkontor eller regnskabskontor.

JJJ: Der var jo en pige mere.

JM: Ja. Ulla. De bor i Vejen. Hun var ellers udlært isenkræmmer. Og hendes mand, ja jeg ved ikke om han har sådan lært noget videre. Det ved jeg ikke. Han var oppe fra Give af. Hans far var skotøjshandler og skomager. De startede ellers med at købe isenkramforretningen i Filskov. Men den var jo nu blevet kørt ned. Det var ikke nemt at køre op igen, så det opgav de og flyttede. Han havde jo inden den tid kørt med sodavand og æblemost rundt til de forskellige restaurations og forretninger, hvor de skulle have det. Den plads stod åben til ham, den kunne han få igen. Så det gjorde han.

JJJ: Johannes, kan du nævne lige i flæng, hvor mange i er levende i dag af den søskendeflok.

JM: Vi er fire. Mig selv og Eli og Elma og Karl. Dem tre der, de er jo lidt bagefter. For ellers var der jo ikke sådan langt imellem os. Her var jo en fire år.

JJJ: Johannes, hvis vi går over i en anden boldgade. Jeg vil gerne spørge dig ad, hvor har du gået i skole henne?

JM: Jeg har gået i Filskov skole. Jeg har gået i begge de to gamle skoler. Den hel gamle stråtake. Der begyndte jeg.

JJJ: Hvad år har du begyndt at gå i skole?

JM: Ja, jeg begyndte vel da jeg var syv år. Så det må jo have været i 1911. Men jeg havde jo, havde jeg nær sagt, gået i skole før. For jeg har jo gået hen til en gammel dame derhenne i byen og lært bogstaverne.

JJJ: Hvad hed hun?

JM: Hun hed Kathrine Østergaard. Hun var en søster til kromanden Thomas Østergaard. Og hun boede derhjemme ved hendes forældre. Det var den sidste hus i gammel tid på højre hånd,- når man kommer fra Sønder Omme til Filskov. Østen for den gamle central. Der har jeg gået om at lære bogstaverne og tallene. Vi lærte også tallene. Der havde hun jo, ja, hun var jo invalid. Hun havde jo fået sådan en slagtilfælde eller hvad kalder de det.

JJJ: Det med at lære bogstaverne Johannes, var det noget dine forældre foranstaltede?

JM: Ja, ja. Det var skam privat hun havde. Ja vi var skam en 5-6 stykker, der gik derhen fra byen af. Det fik hun jo en lille skilling for, og så gik hendes tid. Det jeg sådan husker bedst, det var jo at nu var hun jo nøje, og det blev hun ved med, lige så længe hun levede. Men det var jo sådan hver dag, så skulle vi have et bolche. Og det var jo gerne de her maltbolcher. Det var sådan nogen store flade nogen. Men det syntes hun jo var for meget, så hun bed dem over. Og det kunne jeg jo ikke så godt lide det her her, at skulle have den hun havde bidt over, men det var jo også for

fristende ikke at tage den da. Og derfor var jeg jo for resten glad ved den gamle kromand, som vi kaldte ham, hendes far. Han sad og bandt kurve af halm. Og han gik nu meget op i det, når vi skulle lære tallene. Så ville han jo vide, om vi kunne lære at lægge dem sammen og trække fra. Og det syntes han jo jeg var så god til, så han syntes jeg skulle have et helt bolche. Det var jeg sku glad ved. Jo, det var dengang. Så kom jeg jo i den rigtige skole. Der gik jeg jo nok et par år tænker jeg. Så var den anden nye, den der ligger ovre ved Blåhøjvej, så var den bygget og så blev skolen delt op i tre klasser. Før havde vi kun været to.

JJJ: Kan du huske hvad nogle af dine lærere i den skole hed?

JM: Ja i den ny skole. For den gamle skole, det var jo ikke andet end en lærerinde vi havde der. Men i den ny skole, ja da kan jeg da ikke huske ret mange af dem. Der var en der hed Frands Kristensen og der en der hed Schøllund eller sådan noget. Men vi havde flere. Der var en vinter, der tror jeg vi havde seks. Så fik de en lærer fastansat. De andre det var ikke andet end seminarister. De kunne sådan få en måned eller to fri og komme ud på græs. Han hed Erik Krog og han blev der så længe jeg gik i skole.

JJJ: Kan du huske navn på enkelte af dine klassekammerater?

JM: Ja, det kan jeg da nok. Der var sognefoged Aage Østergaard i Filskov. Christian Olsen i Filskov. Jens Christian Møller som vi kaldte ham. Det var Peder Møller eller Peder Pedersens søn. Han havde Filskov Mølle. Der var en par af A.M. Andresens, Karl og Viggo. Karl var en god års tid ældre end mig og Viggo og mig var vel noget nær lige gamle. Vi har vel gået til præst sammen. Så var der Anton Bøllund ovre fra Ravlund af. Det var min sidekammerat i det meste af min tid. Og så var der Anders og Knud af Peder Nielsens ude fra Lille Trædemark af, og der var Peder Egebjerg, Søren Egebjerg ovre i Ravlunds søn. Ja, der kan jo da godt have været nogen flere. Det er ikke til at huske.

JJJ: Vi kan køre videre. Hvor blev du konfirmeret henne?

JM: Jeg er konfirmeret i Filskov kirke ved pastor Andersen.

JJJ: For lige at få en enkelt dato ind. Hvad årstal var det, du blev konfirmeret?

JM: Det var i 1918, men datoen. Jeg byrde egentlig vide det. Jeg fik en sølvske, som jeg brugte til at spise med til daglig. Der er datoen gravret ind, hvis den ikke er slidt væk. Det er en gang i april måned.

JJJ: Johannes, hvor tilbringer du dine ungdomsår henne?

JM: Ja, dem tilbringer jeg jo snart rundt omkring og langt omkring. Jeg startede jo med at komme ud at tjene i 1914, da jeg var ti år som hjordedreng. Det var nede ved ? Arvad, dernede ved åen her i Filskov. Lige neden for sognegården. Der skulle jeg jo passe køerne og fårene. Da havde alle folk jo får.

JJJ: Der var ikke så meget af det der hedder indhegning.

JM: Nej, men vi havde da lige godt ungkreaturerne i indhegning, men køerne, kalvene og fårene stod tøjrede.

JJJ: Ja, så skulle du rende og flytte dem.

JM: Ja, og også trække dem ud og ind. Og der var sku ingen til at hjælpe mig hverken med at koble dem ud eller ind. Nej, det skulle en dreng sku selv kunne gøre. Ellers var han ikke noget.

JJJ: Hvordan var det, når de først stod i tøj. De skulde vel også vandes?

JM: Ja, men det havde vi jo så nem ved. Der var jo et stort vandingssted lige neden for ved Niels Peders. Der kunne vi jo lade dem gå ud. Det var de jo kendt med. Vi slog bare tøjret ud på trækkoen, så gik de selv ud i strømmen og stod og drak, så det var meget let.

JJJ: Hvad så når de skulle op igen. Ville de så ikke gå hverandre i vejen?

JM: Nej, de stod jo i kobbelet.

JJJ: Når i sådan koblede køerne. Nu har jeg tilfældigvis også prøvet det, den første sted jeg tjente. Så rinkede man tøjret op og så slog den under halsen og så op og ind over det ene horn på midterkoen der forrest.

JM: Vi brugte nu bare, hvis den havde en grime på, under nakkerebet og mange havde jo reb om hornene, så under rebet om om hornene.

JJJ: Det var køerne jo kendte med dengang.

JM: Ja.

JJJ: Så det gik jo forholdsvis let.

JM: Ja. Jo, men ellers kunne en ti års dreng da heller ikke ordne en tolv-tretten køer.

JJJ: Nej, for når de skulle ud af stalden, så trak man først førerkoen ud.

JM: Ja, to ad gangen.

JJJ: Og så stod de selv ude og ventede imens.

JM: Ja, der var en pæl, man kunne binde førerkoen ved. Så koblede man ud efterhånden, indtil man var færdig. Det der var det værste, det var når der var en der

var tyregal. Det kunne lave en slem ravage. Det kunne være i en slem filtereri, når man kom derud. Men, der må jeg jo sige, at det havde jeg også et godt forhold til, da lagde de jo banen an, til de banebørster. De arbejdede jo lige uden for. Du ved, den går jo imellem de to gårde. Der er jo kun nogle få favne over til. I en sådan tid, så skulle der snart komme en og hjælpe.

JJJ: Nå, det var de rede til.

JM: Ja, det skal jeg love dig. Det var jo også sådan, nu gik jeg jo ikke i skole andet end hvad anden dag om formiddagen, og den dag jeg var hjemme, da havde de altid funden ud af at jeg kunne rende til købmanden. Og så kunne jeg jo godt samtidig tage en flaske brændevin med til de her børster. Det ville de jo gerne. Jeg kan huske, at jeg fik en femogtyveøre. Det var en 3 pægl's flaske og ? Han tappede det jo af en stor tønde og hvermeget den kostede, hvad enten den kostede 23 eller 24 øre, det ved jeg ikke, men den kostede altså ikke 25 øre, men det der var til overs, det skulle jeg have bolcher for. Og den var sku stor, den pose jeg fik, for jeg havde sku næsten aldrig en lomme, jeg kunne have den i, så stor var den.

JJJ: Vi må vel godt indskyde her, at det var før der kom afgifter på brændevinen.

JM: Ja, det kan du godt regne med det var. Men det var det og så har det jo nok været Brøndum dengang. Det var jo nok ikke akvavit. Men det havde de jo også på kroerne. De fik det også hjem i tønder.

JJJ: I store 200 liters tønder?

JM: Ja. Det kunne godt være.

JJJ: Dem har man jo set.

JM: Ja. Jeg ved jo, at en af de år der, da var jeg på vinterferie nede på Tim kro. Det var jo min moster der havde den. Og der var min ældste søster Marie nede. Og der syntes jeg jo det var en vældig tjans. Jeg skulle tappe brændevinsflaskerne fulde om dagen, oppe ved den her store tønde.

JJJ: Hvor kom du hen at tjene derfra?

JM: Der tjente jeg så to somre. Og det har jeg tit tænkt på, ja ikke så meget dengang, som siden jeg er bleven voksen. For det var jo ærlig talt en skidt plads, når jeg skal sige min mening. Jamen, der var jo aldrig tid til jeg for eksempel kunne se til mine lektier. Nej, det passede sig sku ingen steder. Og der om sommeren, når det var varmt, så måtte jeg jo ikke gå ud at hente køerne for klokken var snart ti. Og det var da mange gange, at klokken var godt elleve, inden vi var færdige med at malke. Når man så var kommen op der klokken fem og ingen middagssøvn fik, så trængte man sku til at sove. Så kunne jeg ikke lære lektier.

JJJ: Nej, det kan man forstå.

JM: Og den dag man så var hjemme, så i middagslaget, da benyttede de dem af, at da skulle jeg gå til købmanden.

JJJ: Jamen, det er rigtig nok. Der var ingen voksne, der tog hensyn til børn dengang.

JM: Nej overhovedet ikke. Man skulle jo have køerne trukket ud og de skulle gerne flyttes 2 gange hver halve dag. Ja og fårene skulle flyttes et par gange om dagen eller 3.

JJJ: Ja med andre ord, din dag gik med at få dem ud og ind og flytte dem dagen igennem og få dem vandet.

JM: Ja. Og ind imellem, så skulle jeg endda rende og trække hesten, når han skulle rense roer, lille Las.

JJJ: En hjordedreng han var da noget hårdt spændt for.

JM: Ja, det var han. Og vi havde det jo grueligt med, at køerne ville bisse dengang. Der havde vi jo oksebremselarver. Og når de hørte den brummen, så begyndte de jo. Så stak de halen i vejret og så begyndte de at rende.

JJJ: Og det var et meget kendt fænomen dengang.

JM: Ja.

JJJ: At der kom en flok køer med halerne lige i vejret, for fuld drøn.

JM: Ja. De satte af hjemad. Og der kunne man jo så løbe hjem og hente dem og få dem slæbt ud i marken igen, og vi havde jo langt til marken.

JJJ: Men Johannes, vi må jo hellere komme videre.

JM: Og så, den næste sommer igen, da tjente jeg ovre ved Laurids Peders.

JJJ: Var det også i Filskov.

JM: Ja. Find Vestergårds far. Du ved nok, hvor de boede. Christian Vestergaard lå jo ved sikringsstyrkerne dengang. Han var jo ikke hjemme. Men det var, jo efter min mening, en god plads. Og nu var jeg jo bleven sådan af at malke, at når jeg fik mine hænder lukket sammen, så kunne jeg ikke lukke dem op igen. Ja men jeg malkede jo en fem-seks køer sommetider. Når man gør det et par gange om dagen, det kan sådanne fingre sku ikke holde til. Så det malken der ved Laurids Peders, det var ikke andet end i nød og betryg. Og det var sådan, helt igennem. For jeg kan jo huske oppe ved Arvads der, når vi skulle trække det her hest, og vi havde vore mellemadder

med, Las og mig. Vi havde jo hver vores pakke. Så havde jeg jo en pakke med noget gammelt tørt rugbrød med noget gammelt tørt ost på. Men lille Las han havde jo noget med kød på og han havde et stykke lagkage og et stykke kaffekage og sådan noget. Det syntes jeg sku da sådan. Jeg vidste jo godt, at jeg ikke måtte klage over føden. Det gjorde jeg da heller ikke, men jeg har tit tænkt på siden, det er sku også at gøre en knægt ked af det.

JJJ: Ja, men der kommer det jo igen, mærkelig nok, voksne de tog ikke notits af den slags ting dengang.

JM: Nej. Men du kan tro, sådan så det sku ikke ud ovre ved Laurids Peder og Kirsten Marie. Nej, hvis jeg skulle helt ud i ydermarken med kørerne, eller helt derover for norden, du ved hvor Iver boede, det hørte jo til dengang, så havde jeg altid madpakken med. Så skulle jeg ikke løbe hjem. Men der var sku altid et stykke godt kaffekage eller stykke lagkage eller sådan noget. Jo det kan du tro. Og der var jeg jo så ude for noget, jeg var jo gruelig forlegen og det var jo, at Anne Vestergaard, hun var jo ringforlovet med Christian Vestergaard dengang, så hun holdt op med at være lærerinde der til sommerferien. Og så gik hun jo dernede og så var det jo ikke nødvendig, at Kirsten Marie kom op for at give mig morgenmad, inden jeg skulle afsted til skole. Det kunne Anne jo godt. Og smøre en madpakke til mig. Men hun var jo mere lad i det. Hun smurte den jo om aftenen før og pakkede den ind i avispapir, så den var jo lidt tør. Men jeg turde jo ikke sige noget. Men så en skønne dag, jeg sidder og er ved at få min kaffe, og skal afsted, så kommer Kirsten Marie derop, så ligger den her, den havde hun lagt ind på bordet til mig, madpakken. Og så snupper hun jo den Kirsten Marie, og så spurgte hun om, om de plejede at være sådan. Nej vist ikke hver dag, sagde jeg. Jeg var jo ikke så glad ved det her på en måde, men Kirsten Marie var oppe og give mig min madpakke hver dag siden.

JJJ: Nå, det ville hun ikke se igen.

JM: Nej.

JJJ: Johannes, nu har du nævnet Christian Vestergaard et par gange. Christian Vestergaard, det var ham der blev stor hestehandler fra Filskov i en årrække. Og han endte med at købe en ejendom inde i Filskov by.

JM: Jo, han købte jo den Thomas har haft. Han solgte den til Thomas.

JJJ: Ja, til Thomas Langkjær fra Ørbæk. Hvor kommer du så hen derfra, Johannes?

JM: Ja, så var jeg jo hjemme de første to somre der, for da var Laurids jo lige bleven konfirmeret, for vi skulle jo gøre det ud for karl, for Iver var jo kommen ind som soldat. Han havde jo været hjemme og karle var jo næsten ikke til at opdrive. De lå jo i sikringsstyrken alle sammen. Så var jeg hjemme den sommer der, og sommeren efter, da jeg blev konfirmeret, og så kom jeg op på Hjortlundgaard til november og var der et år. Det var da en god plads. Der var ikke nogen, der skulle komme og

fortælle en, at man skulle have lavet noget mere. Poul var en meget rar mand. Han gjorde det hellere selv, som at jage nogen til det. Og så kom jeg derfra til november og over til Jens Christian Rahbæk ovre norden for Filskov.

JJJ: Var det ham, der blev landstingsmand?

JM: Nej, det var en fætter til ham. Så var jeg der et år og så kom jeg til Grønbjerg oppe på "æ Plet", der i 1920-1921. Så var jeg der til november i 1921. Så var det jo så sær galt lige til november, der havde vi jo lige fået nedgangen og alle tørvegrossister, de var gået fallit, så vi kunne ikke enes om lønnen. Jeg ville have noget mere, men så fik jeg plads nede ved Niels Thorning i Nørre Langelund og det er også en af de bedste pladser, jeg nogensinde har haft. Det var et sted hvor de tog hensyn til folk. Men trods det, så er det den sted, hvor jeg har været i mest forlegenhed. Jeg kan godt fortælle dig, hvordan det gik til. Nu var jeg jo godt nok ikke andet en sådan en knægt på en seksten-sytten år eller sådan, men jeg havde jo altid haft nemt ved at komme op om morgenen og vant til altid selv at vågne. Og det var de jo ikke vant til dernede, til at stå op. Og så blev det jo sådan, derhen på vinteren. Niels ville jo gerne ligge lidt i sengen og sådan, og så sagde jeg jo til ham en morgen vi sad og drak kaffe, at han kunne da godt blive liggende, til vi skulle have kaffen. Jeg kunne nemt få tid til at hjælpe ved at malke. Vi havde ikke mere end syv køer, og de havde jo en pige også og hun skulle jo malke. Der kunne jo ikke blive mere end tre køer at malke, og det kunne jo "e raw vidt". Jeg havde jo ikke andet end et spand heste og så de her syv køer og et par kvier og et par kalve og så nogle enkelte grise. Det tog ikke lang til at få muget der. Det kunne jeg jo nemt få tid til og det var jo da så godt som det kunne være. Det var jo lige falden i god jord. Men så derhen i nærhed af første marts, så holdt sognefogden i Filskov en stor unggilde i forsamlingshuset. Og den blev jo ved til langt hen på natten, så klokken var jo en fire halvfem stykker, inden jeg kom hjem og kom i seng. Og så sov jeg jo, og vågnede ikke til sædvanlig tid. Og vågnede jo så og opdager, at klokken er lige godt og vel halv ni. Så kan du tro, at jeg kom af sengen. Det første jeg så kom ud, ja men der var jo fodret og der var muget. Jeg gik frem og tilbage der i kostalden. Vi havde jo karlekammeret der i udhuset, lige over fodergangen og ind i stalden fra kammeret af. Men der var jo ikke andet for, end jeg var jo nødt til at skulle ind da. Det var jeg sku led ved. Jeg har fandme aldrig været så flov i mine dage da. Så kom jeg jo ind og så sagde hun: Sæt dig lige ned Johannes, jeg skal lige lave kaffen. Ja, det ved jeg snart ikke, sagde jeg. Jeg synes snart ikke, at jeg kan være det her bekendt. Sove så længe. Så, det kunne lige passe sagde hun. Nu har du stået op og lavet morgenarbejdet for Niels hele vinteren. Kunne han så ikke gøre det en dag. Jo, det kunne jeg da nemt gøre, sagde han Niels. Det ville han endda gerne. Det skulle jeg ikke være ked af. Jeg syntes nu, det var for ringe. Du kunne jo også have talt på mig, sagde jeg. Nej, det havde jeg fået besked på fra Marents af, at det måtte jeg ikke og jeg skulle gå forsigtig, når jeg var inde at fodre hestene.

JJJ: Ja, det kunne man forstå.

JM: Ja.

JJJ: Var du snart færdig med at have pladser, på den tid?

JM: Nej, for der var jeg jo kun en seksten-sytten år. Nej, så flyttede jeg derfra af og så flyttede jeg så til Thyregod, ovre på Egsgaard i Thyregod. Der blev jeg jo atten år, da jeg kom derover. Der skulle jeg være forkarl.

JJJ: Hvor kommer du så hen, der fra Egsgaard af?

JM: Ja, så kom jeg jo tilbage til Grønbjerg, her til ”æ Plet”.

JJJ: Skulle du så være forkarl der?

JM: Ja, det var jeg begge steder. Det var jeg siden, jeg startede derovre som forkarl. Det har jeg også tit tænkt på. Det var jo ærlig talt en slem størrelse til forkarl. Han var jo aldrig hjemme, Julius. Der kunne gå tre uger, jeg så ham ikke.

JJJ: Du kunne bare drive gården?

JM: Ja. Og så skulle jeg jo tit, når jeg kom hjem til middag og andenkarlen ikke var kommet ud, så var han væk. Han kunne jo ikke vel have hans karle. Jeg havde jo heller aldrig regnet med, at jeg havde bleven der tiden ud, for det varede aldrig længe inden, til vi røg så knusende sammen. Så var jeg færdig til at rejse. Jeg ville have mine penge, for den tid jeg havde været der. Men du kan tro, at konen hun sagde nej. Så fik han sku rigtig på pusterøret. Og det var jo sådan, jeg ved ikke rigtig hvad han havde, om det var sådan en slags dominans. Det var en søndag. Og så kommer han jo da op. Da var han jo da hjemme og kommer over i stalden. Og da stod jeg og striglede hestene. Det var derhen på formiddagen. Så sagde han, at de skulle strigles om morgenen, det skulle ikke være hen på dagen. Så sagde jeg til ham, kan du selv lukke kæften eller skal jeg lukke den på dig. Jeg havde jo striglen, som jeg kunne give ham en af. Så fortrak han sig jo da ud af stalden. Så kom jeg i tanke om, at jeg vil ikke være her. Det kan fandme ikke gå. Jeg kunne lige så godt komme til det først som sidst. Så gik jeg ind. For sagen var jo nemlig den, der om aftenen, da vi skulle spise til aften. Jeg ved ikke rigtig, hvad det var hun skulle skære, Kirstine, konen. Så skærer hun fingeren så gruelig. Hun malkede jo altid med, hende og så andenkarlen. Og den blev jo bunden ind og så siger jeg jo til hende om aftenen inden jeg går i seng. I morgen kan du godt blive inde. Jeg skal nok malke for dig. Og det var det jeg havde gjort og så havde jeg jo ikke fået hestene striglet.

JJJ: Det var derfor du var lidt silde på vej med at strigle.

JM: Ja, det var. Det var ikke fordi, jeg ikke havde været oppe. Og det var det, hun blev så stjernegal over. Det anede han jo ikke. Men vi havde det sku godt siden, det synes jeg.

JJJ: Der blev ikke mere.

JM: Nej, der blev ikke mere. Jeg tror aldrig vi nævnte eller skiftede et forkert ord siden. Men derimod var jeg jo sammen med fem eller seks karle og så gik der jo altid nogen dage, hvor vi ingen havde og det var jeg altså lidt misfornøjet med, for så var jeg ene. Men at han nok har været nogenlunde tilfreds med mig, det må han jo nok have været, for han bød naboen derned også. Hans gamle far gik der på aftægten. Ham havde jeg det nu så grov godt med. Ligesådan ville han gerne give den gamle skylden for, at karlene ikke kunne være der, men det tror jeg nu ikke passer. Ham gamle Jakob, han hed Jakob Egsgaard, han er kommen mange gange når det var varmt, listende ud i marken med to bajere, en til os hver. Han havde købt en lille flaske brændevin og en flaske vin. Der skulle være en lille afskedsgilde for mig, inden jeg rejste. Jeg har egentlig tænkt mange gange siden. Måske er jeg den eneste, han har gjort det for.

JJJ: Det kan nemt ske. Kan vi ikke gå videre til den næste, Johannes?

JM: Jo. Så kom jeg jo tilbage til Grønbjerg og var der. Og så, ja det må jo have været i november 1923. Det var en vande år jeg var ude på Egsgaard. Så var jeg der i 1924 og da havde jeg jo været på session. Jeg regnede med, at jeg skulle ind som soldat. Men det kunne man ikke få nogen besked om, inden en gang efter nytår. Sådan stod der. Ikke nogen bestemt dag eller tid, men efter nytår. Og så kunne man jo ikke tage plads, så jeg gik lidt daglejerarbejde, men ellers var jeg hjemme og hjalp. Vi havde da også nok at laveder og så fik jeg jo da at vide der engang hen på foråret, til det var frinummer. Det var kun i tilfælde af mobilisering, at jeg skulle ind, men jeg skulle jo stadigvæk holde lægdsmanden underrettet om, hvor jeg var.

JJJ: Bliver du så ved med at være hjemme?

JM: Nej, som jeg siger, så kom jeg op til Stein igen. Han manglede jo folk. Men jeg ville jo ikke, som jeg sagde, tage plads når jeg ikke vidste om jeg kunne være der, fordi jeg skulle være soldat. Det var det der skilte os ad, men så var jeg der det år. Så rejste jeg derfra af på Ladelund Landbrugsskole.

JJJ: Har det været i 1924?

JM: Nej, det var i 1926. Vi er kommet længere hen.

JJJ: Hvem var da forstander?

JM: Det var Overgaard.

JJJ: Hvem var så lærere der?

JM: Nå, ja, vi havde ikke sådan en bestemt lærer, men der var jo flere. Der var gamle lærer Kirkegaard, som også havde laboratoriet dernede. Der var Nielsen og hvad var det han hed, den anden unge lærer vi havde. Jeg kan snart ikke blive ved at huske det. Det er så mange år siden.

JJJ: Men er du så en fem-seks måneder på landbrugsskolen.

JM: Ja, seks måneder. Nej fem, det er ikke andet en fem måneder, for det er til april. Så rejste jeg derfra og ned som forkarl på Treldegaard ved Fredericia og så var jeg der.

JJJ: Hvad hed manden der?

JM: Han hed Anders Faurholt. Han var landbrugskandidat, så han var stærk i teorien.

JJJ: Hvor mange tønder land var der til sådan en gård?

JM: Jeg tror der var 90 tønder land plovjord og så var der jo en del skov.

JJJ: Det var jo rigtig en stor gård.

JM: Ja, Det var jo da sådan en halvstor gammel gård. Vi havde en 24-25 malkekøer, det var da det hele. Men det havde de en gift fodermester til. Men det var jo andre forhold, at komme på østereggen.

JJJ: Der kunne du tydelig mærke, at der lagde en forskel.

JM: Ja, i allerhøjeste grad. Ikke hverken med Favrholt eller konen. Det skal jeg lade være sagt en gang for alle, at der var ingen ting. I allerhøjeste grad ikke. Men de andre bønder. Jeg har jo mere end en gang, når jeg for eksempel var ude i marken og var ude at pløje, og han kom ud og snakkede om et og andet, og så der også kom en nabo. Så var det jo det første han gjorde naboen, det var at få sig stillet an sådan, at han stod lige med ryggen til mig.

JJJ: Det var altså om at negligere dig.

JM: Ja, han skulle nok lige få sig sat ind foran mig. Der var ikke noget der hed, at han hilste på mig. Nej, de var sku for store på det.

JJJ: Altså østeregnsmensmentaliteten, du traf der.

JM: Ja, i allerhøjeste grad. Og det samme gjorde sig gældende med de unge.

JJJ: Når i var til bal?

JM: Ja. Den øverste halvdel ved spillemændene, det var ikke andet end for sønner og døtre. Det var sku ikke for tjenestefolk.

JJJ: De var tydelig adskilt i balsalen.

JM: Ja, det var de. Men jeg vil da ikke gøre mig bedre, en som jeg var. Men jeg syntes jo, at nu skulle vi drille dem lidt. Så dansede vi jo derop. Så kom vi jo også i tanke om, at byde deres piger op, deroppe. Der kunne jo være en enkelt en af dem der sagde nej, men de fleste af dem sagde alligevel ja. Det kunne de ikke rigtig tage, de her knægte. Og så sagde vi jo til dem, at er i ikke tilfredse, så kan i jo komme med uden for. Så kan i få nogen på jeres nakke. Der skulle ikke være noget at tage fejl af. Så var de færdige da. Jo. Den mentalitet, det slog mig meget. Også så meget, at jeg ville sku ikke være der nede længere.

JJJ: Hvor tog du hen, derfra?

JM: Ja, så tog jeg hjem, der i november 1927. Jeg tror vi gravede lidt mergel og sådan noget om vinteren. Jeg gik lidt ud i dagleje og så blev det jo 1928 november. Der skulle jeg blive hjemme, for da skulle vi bygge ny kostald og lade. Så skulle jeg være murerarbejdsmand. Så gik det jo sådan, at vi var færdige med det noget nær, det byggeri. Så kom Jens Christian Rahbæk om han ikke kunne leje mig. Det var der lige i høsten. Han havde ingen karl, andet end hans egen knægt. De havde en pige, men hun skulle rejse. Hun skulle på noget skole. Så tog jeg da derover, for der var jo da folk nok derhjemme sådan set.

JJJ: Nu har du berettet om mange steder du har tjent nu, Johannes.

JM: Ja.

JJJ: Hvad sådan noget som de sanitære forhold til tjenestekarle, hvordan så det ud i din tid?

JM. Der var da ingen ting.

JJJ: Hvordan, der var ikke noget med badeværelse eller nogen ting.

JM: Nej, eller selv en gammeldags WC, det var der ikke.

JJJ: Da benyttede de måske grebningen inde ved kørerne?

JM: Ja, det tror jeg nok de gjorde. Eller hestestalden. Jamen, det var sådan, dengang. Jeg var jo også siden, der i 1928 eller 1929, også hjemme, for da var det jo, Laurids blev gift. Han havde jo været hjemme. Men så kom Iver jo hjem. Han havde jo været i Sønder Omme. Så syntes jeg jo ikke der var mere, men så fik Thellesen mig da narret med hen på Jerlevgaard i høsten. Så var jeg jo derhenne i høsten og da høsten var færdig, så gravede vi mergel for ham. Det var da også godt, for vi tjente da godt, for jeg tjente en ti-tolv kroner om dagen og så kosten. Det var sku meget, der i trediverne, du. Men det hørte man aldrig til, at han var misundelig over det.

JJJ: Da var en normal dagløn, da ellers ikke mere end en fire-fem kroner.

JM: Nej, det var det ikke. Jeg ved da, at da han ville have mig derhen i høsten, at hvis jeg ikke kunne få fem kroner og så kosten, så ville jeg sku ikke derhen. Men han sagde jo, at han havde to fra Vejle og to fra Jerlev og de skulle have tre kroner om dagen og så middagsmaden. Og det passede sku for ham. Det sagde de selv. Men det var da ligemeget. Så gik jeg derhen. Jeg var for resten derhen vinteren også. For jeg skulle jo da så vente, da vi var færdige. Der kunne jo altid blive lidt, som han kunne sætte mig til, som jeg kunne gå og lave. Så kom efteråret og så skulle vi jo til at tage roer op. Den gang det begyndte at blive fugtigt vejr, vi kørte nemlig mergelen op med en tipvogn og en hest, og hesten den kunne sku ikke gå op med det, når det var fedtet. Men da vi så havde fået roerne og sådan noget samlet, så havde han imidlertid måttet overtage teglværket i Sønder Omme igen. Ja, han købte den faktisk. Varde Bank havde jo overtaget den ved tvangsauktion. Den arbejdede han jo meget med og så ville Varde Bank have ham til at overtage den. Jeg ved ikke hvor meget de tabte på den, men prisen må vel have været sådan, at han syntes det kunne gå. Og der var en masse sten nede og folk havde jo ikke råd til at bygge. Men Thellessen må jo ikke have været teglværksmand for ingen ting, så han havde jo fået opsnust, at der skulle bygges et par store karreer dernede i Kolding. Jeg tror der skulle 200.000 sten til den ene og 215.000 sten til den anden. Dem sælger han jo, for dem havde han jo stående. Men for at han kunne sælge dem billigt, så skulle han jo have dem kørt billigt derned. De skulle jo med Troldhedebanen. Og så kommer han ud, vi var ved at tærskke, og fik fat i en af de andre, for jeg skulle jo tage sækkene fra. Jeg var den eneste, der kunne binde ordentlig for dem. Han ville have sådan en tømrestik, og det var der ingen anden, der forstod at slå. Så jeg havde fået den bedste tjans ved det hele. Nå det var jo da ligemeget. Jeg gik ind og gjorde mig færdig og gik ind for at få en slat kaffe. Jeg skulle lige med ham over Grindsted. Så ville han køre mig hjem til Filskov. Så kunne jeg jo komme på mandag igen. Det var lørdag og den dag skulle de slagte. De skulle slagte to grise. Og det var jo en slagter, der var kommen, og Thomas Sindbjerg skulle jo hjælpe ham. Dengang jeg så kommer ind der, der var jo sådan et stort bryggers, der skulle de jo slagte dem inde. Så var de ved at skolde den første. Den havde jo hovedet nede i vandet. Så siger jeg jo, ja i kan sku ingen ting. Kan i ikke få livet af den på andre måder, så kan i sku da drukne den. Jeg troede den her slagter var fløjet i hovedet på mig, så tovlige blev han. Men jeg kunne jo ikke lade være med at grind, jeg skrubgrinede. Jeg kunne jo nok se Thellessen. Hvad er det du griner af, sagde han. Ja, jeg kom for skade at gøre ham slagteren gal. De var jo ved at skolde grisen og så sagde jeg, ja kan i ikke få livet af den på andre måder, så kan i da drukne den. Det havde han sandelig godt af. Så fortæller han jo, at han havde stået og stukket fejl på den 3 gange. Og så var Thellessen færdig. Han ville have haft Thomas til at tage kniven, men slagteren jagede den da i igen og så ramte han, så blodet kom. Så det var ikke så sært, at slagteren han var gal, men jeg anede det sku ikke, du. Men sådan kommer man jo afsted. Men så kørte vi og vi kommer jo så over til Grindsted, hvor han skulle have fat i I.P. Jensen, det var den gamle sognerådsformand derovre, og bestyrelsesformand i Varde Bank og han var også formand i Troldhedebanen. For de skulle jo køre dem, for lidt og intet. De kørte jo alligevel, så kunne de jo lige så godt tagen dem med. Og det blev jeg jo klar over bagefter, alt det der, med det kørsel og fragt, der skulle jeg være med, for at være vidne. Fro det var jo ikke noget, der blev skrevet. Der skulle bare være et vidne. Det må vel have været over for de andre.

I.P. Jensen gik glat med til det. Det var så godt som intet, de skulle give for hver vognladning. Og så ordnede han jo det sådan, at så læssede de to vognladninger stenede en dag. De havde sådan en hel ny teglværksbil. Og så kom den fra Sønder Omme til Ødsted. Der var ikke så langt fra Jerlevgaard til Ødsted. Der skulle jeg så tage den, og så skulle jeg med til Kolding og hjælpe ved at læsse dem af. De var jo to mand fra Sønder Omme af. Og så skulle vi have de to vognladninger tømt og så hjem igen. Så der havde jeg, de tre dage om ugen, der var jeg i Kolding. Men det er da ikke fordi jeg vil sige han var fedtet. Jeg fik en femmer hver gang vi skulle af sted, til vi kunne købe kaffe og brød for. Og det kostede jo sku ikke så meget dengang.

JJJ: Det var dengang man kunne købe kaffen for 65 øre.

JM. Ja, ikke med fuld brød. Da kostede det i Kolding, tror jeg, en krone. Men vi var jo da heller ikke mere end tre mand.

JJJ: Johannes Moustgaard, sådan noget som tørvegravning, det har du beskæftiget dig meget med.

JM: Ja, det har jeg og også i mange år før anden verdenskrig.

JJJ: Hvornår cirka, hvad årstal cirka, har du begyndt at grave tørv?

JM: Ja, omkring 1930 eller sådan noget og så har jeg gravet lidt tørv hver sommer, indtil 1943-1944. Men det var jo først efter 1940, da har jeg jo ikke selv gravet dem, men da har jeg haft andre til det. Da har vi jo haft storproduktion af tørv, sådan en 1200-1300 tons på årsbasis.

JJJ: Da du begyndte med tørvegravning Johannes, hvordan foregik det da?

JM: Ja men det gik jo da på den samme måde hele tiden synes jeg, ud over det vi pressede tørv i 1942-1943.

JJJ: Men dengang du begyndte omkring 1930, var det da ikke for eksempel skæretørv.

JM: Jo, men jeg lavede jo også mange skæretørv under krigen.

JJJ: Hvordan gik det for sig, når du lavede skæretørv.

JM: Jamen vi gravede jo med sådan nogle tørvemaskiner og vi var to, Niels Lassen og mig. Han trak gerne op og jeg kørte dem ud. Han trak dem op og skar dem og så kørte jeg dem ud.

JJJ: Trak dem op. Nu må vi jo være klar over, at eftertiden ved ikke hvordan sådan en maskine er.

JM: Nå. Den fungerede altså på den måde, at når man havde taget det øverste af, så stak man den ned og så var der jo en plade, som mandrejede ind under spolten og så løftede dem op. Der var jo en vinkel der, og den var jo altid godt skarp.

JJJ: Det vil altså sige, at når i trak sådan en spolt op, som i kaldte det, var der så en ti-femten tørv i sådan en spolt?

JM: Ja, der var der jo. Nu var det jo sådan, når man regnede ud hvad tørv der var i en kubikmeter eller en kubikalen, så var der jo en tørvestørrelse. Den lød på, at den var ni tommer lang og seks tommer bred og 3 tommer tyk. Men vi skar jo sjældent en tørv, der var tre tommer tyk. Det var jo mere godt 2 tommer, for ellers blev det jo nogle gruelige klodser.

JJJ: Selv om i skar dem ved to tommer eller godt to tommer, så når de blev tørre, så skrumpede de jo ind.

JM: Ja, ja, så var det jo nemlig at de skrumpede ind og blev ikke andet end et sted mellem en tomme og halvanden. Det var jo det de gjorde, og så var der jo også det forskel på dem, hvis det var ren sort dynd, så kunne man godt skære dem op til tre tommer, for de svandt ind til under to.

JJJ: Vil det sige, at jo bedre dyndet det var, jo mere svandt det?

JM: Ja, jo mere svandt det, men ikke i vægt.

JJJ: De blev ved at bevare en god vægt.

JM: Ja, det gjorde de jo og også gode varmeenheder.

JJJ: Altså, jo mere sort dyndet var, jo bedre var det?

JM: Ja.

JJJ: Jo mere varme var der i det.

JM: Også det. Jo for vi havde jo her, der kom jo maksimalpriser på dyndet og tørv og det hele, der i 1940. Og, nu kan jeg ikke sådan helt huske, om det var 5400 varmeenheder der var maksimal, og så for hver 100 eller 200 varmeenheder, der kostede de jo en daler mere pr. tons. Og det var det jo der, jeg lejede jo sådan et stykke tørvejord oppe ved Hjortlundgaard, for at lave tørv i, og det viste sig jo nemlig, der har jeg som knægt tjent oppe, det var så ujævnt, at man ikke kunne køre på det. Vi havde jo bare gravet i kanten på det, hvor vi kunne, dengang. Jeg fik det jo så fræset, for jeg lejede det jo og jeg vidste det var sort tørv. Jeg fik jo de her to til tre kroner mere for et tons for varmeenheder. Det var skæretørv, vi lavede der, og de var tunge jo også, og det var ikke af sand. Det var sku ren dynd. For jeg skulle jo have en analyse af det, hvad det var for noget, for at kunne sælge det i foråret. Jeg havde jo fået tilbud fra teglværksejeren dernede i Stenderup nede ved Horsens, og de ejede jo Bøgeager Teglværk ved Vejle og Tørring Teglværk. Men til teglværker kunne de jo ikke bruge det, hvis der var for meget sand i det. Sandtørv kunne de jo ikke bruge. Men jeg fik jo taget sådan en prøve, og den viste, at der var 4½ % aske i dem. Og det havde de selvfølgelig ikke meget forstand på og jeg fik så bud fra ham, at han ville komme herop, og vi kunne mødes henne på Filskov Kro. Han ville jo have handelen lavet og han ville købe 1000 tons. Det kunne han jo også godt, men jeg var ude at tage sådan en dyndprøve og den havde jeg sku fået taget godt da, for den passede nøjagtig til prøverne, når tørvene de var tørre, det de havde regnet ud. Jeg kan huske, jeg sendte den altid, vi skulle jo have taget analyse af dem, for hver 50 tons tror jeg. Jeg fik altid mine tørveprøver lavet på Ladelund. Der havde jeg jo været nede på Ladelund Landbrugsskole, så jeg kendte jo den gamle der havde det, Kirkegaard hed han.

JJJ: Da du var på Ladelund Landbrugsskole, hvem var da forstander?

JM: Det var Overgaard.

JJJ: Hvad årstal har det været?

JM: Det var i vinteren 1926-1927. Men det kunne han jo ikke rigtig forstå, stationsforstanderen i Filskov, for det var ham, der var prøveudtager, og sendte dem ind for os, prøverne. At jeg var den eneste ser ikke, når de kom, så kom de jo pr. efterkrav, resultaterne. Men det gjorde de aldrig til mig. Det kunne han ikke rigtig forstå. Jamen det er da fordi, siger jeg, at jeg kender Kirkegaard dernede personlig, så han må jo synes, at jeg ikke skal stå med de her fem kroner hver gang. Når de havde fået en tyve-femogtyve analyser, så kom der jo en regning. Jeg tror jeg fik to regninger sådan en sommer, som så blev betalt. Men det var jo ellers godt. Det eneste jeg havde bøvl af i den tidlige forår, for jeg skulle jo da i gang, når jeg havde solgt de tørv. Og dem fik jeg jo da solgt til ham, ham Bech dernede, men han var jo en forsigtig mand. Han havde jo ikke meget forstand på tørv, så de var kørt over Jydsk Kultørv med det her analyse og det dynd, for at få at vide, om det var ordentlige tørv. Og det havde Christensen på Jydsk Kultørv sagt, det er endda en meget god analyse den der, og hvis i ikke køber dem, vil i så ikke lade mig det vide, for så vil jeg gerne købe dem. Og det var jo sådan set en lille anbefaling. Han havde jo så tilbudt, at han ville godt finansiere gravningen og det ville jeg jo godt, for der skulle jo nogen penge til, og hvem havde penge der fra 1930'erne, da var der jo ingen der havde mere end fra hånden til munden. Og så spurgte han jo om jeg havde en bank, der ville sige god for det. Nej, det har jeg ikke. Jeg har jo aldrig tjent så mange penge, at jeg har haft nogen brug for en bank i den retning. Ja hvad, sagde han, har i en sognefoged eller har i en sognerådsformand her. Ja, sognefogden bor lige her ved siden af kroen og lidt længere henne, der bor sognerådsformanden. Det var købmand Thomsen, der var sognerådsformand. Og så sagde han til skænkepigens, om ikke hun kunne ringe hen og spørge, om sognerådsformanden ikke lige havde tid til at komme herhen. Han ville godt snakke med ham. Det gjorde Thomsen så, og så havde han jo imidlertid bestilt, at vi skulle have kaffe. Og så fortalte han dem jo, at han skulle købe 1000 tons tørv af mig. Men jeg sagde, at jeg havde ingen bankforbindelser jeg kunne regne med, der ville garantere noget og så ville han gerne lige have lov at forhøre om, hvad han mente. Men Thomsen gav ham ingen svar på, hvad han mente. Det behøver du ikke Johannes, det behøver du ikke. Jeg vil finansiere det, det skal ikke koste dig to ører. Og så havde han jo egentlig hørt nok. Så var der ikke mere snak om det. Så tænkte jeg, nu vil jeg i hvert fald også sikre mig, så jeg forlangte at få 30 kroner pr. tons eller 15 kroner af 1000, der var gravet. Så kunne jeg regne ud, at så kunne jeg altid redde mig. Det var der ikke noget i vejen for. Og det fik jeg, lige så længe som vi gravede tørv. Jeg fik dem hver ugedag. Så kom Svend Svendsen fra Give med pengene. Det var penge han kom med. For det skulle jo være sådan, at jeg kunne betale folkene. For ham var han jo kommet sammen med, fordi de sad i en sådan en udvalg eller hvad kalder de det. Det var sådan, at de kunne få statstilskud til at lave møddingsteder og ajlekuler, og der var jo tre i Vejle Amt. Ham og så Svend Svendsen i Give og så en konsulent nede i Pjedsted. Ham kendte jeg nu forresten godt fra jeg havde været på Trellegaard. Men ham havde jeg nu ikke noget med at gøre, ud over, at han ville

have en vognladning tørv til sig selv. Men det var jo også noget ret godt dynd.

JJJ: Med andre ord, det blev en helt god forretning for dig.

JM: Ja, for vi fik ikke altså, vi skulle jo efter normalen 2000 tørv til en ton, så skulle vi jo have et par millioner tørv, for at ordne det. Og det kneb nu med, at vi fik et par millioner gravet, for jeg havde ikke mere end fem mand til at grave. Tre i den ene hold og to i den anden og den med to i, den skiftede nu flere gange. De kunne ikke enes. Det var jo nu lige meget med det da, for vi fik jo da lavet 1250 ton.

JJJ: Johannes, nu lige du snakkede om, at du havde to hold i gang. Vi skal lige høre lidt om, hvad en hold består af og hvordan den arbejder.

JM: Ja, det var jo tre mand i en sådan hold. Det var jo for det, at jeg havde lejet troljer og spor, som de kunne køre det ud på. Og der var de så tre i det ene hold og to i den anden, som hjalp hinanden. En trak op og de andre kørte ud og skar tørv og ligesådan tog det øverste af. Og det var rart at grave i og godt at grave i, for det var jo tilligemed stærk. Det var ellers en tre ældre mænd, arbejdsmænd, men de stod jo alligevel og gravede mellem 17.000 og 18.000 tørv hver dag, sådan et hold. Og det var jo en stor dags arbejde.

JJJ: Ja det var jo da godt, når du siger, at det var sådan halvældre mænd.

JM: Ja, for de har jo altid regnet med, hvis et par mand kunne grave 10.000 tørv om dagen, så havde de gjort en stor dags arbejde. Men der var jo meget forskel på dynd, hvordan det var at arbejde med.

JJJ: Ja, for det var jo det der gjorde udslaget på, hvor mange man kunne grave en dag.

JM: Ja, det var hvordan det var at arbejde med. Hvis det var sådan, at det var noget løs nogen, som man ikke kunne få til at hænge sammen og holde til at stikke en greb i, ja så fik de jo ingen ting lavet.

JJJ: Men sådan noget rigtig kulsort fedtet dynd, det kan man jo godt samle.

JM: Ja, det gjorde det.

JJJ: Der gik ikke en tørv til spilde, der smuldrede.

JM: Nej, ikke sådan da. Jamen, jeg regnede jo ud på bagefter. Vi havde jo ikke nået af få to millioner tørv gravet, men vi havde jo fået 1250 ton tørv ud af det. Og de var godt tørre alle sammen. Så de havde jo givet en masse overton. Der har jo nok ikke været mere end en 1700-1800 til en ton.

JJJ: Det her tørvemaskine, som ham der trak op, han betjente. Hvad vejer sådan en spolt, når han skal trække den op af graven.

JM: Ja, det er jo lige som den er stor til og hvor dybt der er. Om det er en meter dyb, eller det er ikke andet end en alen dyb, det er der jo meget forskel på. Det her her, det lå jo nok deroppe omkring en lille meter i gennemsnit.

JJJ: Det vil altså sige, at en spolt den var en lille meter lang.

JM: Ja, 1½ alen eller sådan noget.

JJJ: Har den ikke vejret en 70-80 kg så, sådan en spolt.

JM: Å, det tror jeg næsten ikke. Men det mærker man ikke så meget, for man slæbte den jo blot op af kanten. Man havde den jo ikke løftet fra jorden. Når den var så langt oppe, for det der stak et lille stykke ud over graven, det gjorde jo ikke noget.

JJJ: Nej, det hængte jo bare sammen og så kunne man vælte den af maskinen.

JM: Ja, så væltede de den. Det var jo bare lige at slå den vinge ud.

JJJ: Men det var jo alligevel noget strengt arbejde en dag igennem, at stå og hive op.

JM: Ja, det var det. Men det kunne folk jo vænne sig til. Der var jo mange der ville meget hellere det, som alt andet da.

JJJ: Ja, de kunne stå roligt til det.

JM: Ja.

JJJ: Og havde de lige taget på det, så var det jo kun lige et ryk imens de løsner den for ned.

JM: Nej.

JJJ: Og så de var kommen op. En spolt på en meters længde, blev den ikke skåret i tre stykker.

JM: Nej, i to stykker. Det kunne det nok holde til. Men man kunne jo nok komme i dynd, der ikke kunne holde til det.

JJJ: Ja. Og så kom der en mand med troljen.

JM. Ja, de havde troljen. Der var altid to mænd. Så læssede de jo på troljen og så kørte de ud med dem og satte dem af ude på liggepladsen. Og så skar den ene jo. Den anden kørte tilbage og begyndte jo selv. Men så var det jo så tit, at så havde han ikke plads til flere på bænken, ham der trak op. Så læssede han med i stedet for. Han havde for mange at skulle have skåret derude. Man kunne jo ikke regne med at sætte

mere end tre rækker. Man kunne ikke rigtig nå at skære flere. Men det var jo ellers sådan noget, som vi syntes dengang. Det var jo da meget godt.

JJJ: Den næste proces, der så skulle ske. Det var jo så, at de skulle vendes.

JM: Ja.

JJJ: Hvor lang tid gik der cirka der?

JM: Det var lige som det var vejrlag til. Hvis det tørrede hårdt, så kunne man godt regne med, at man skulle have dem vendt, når de var fjorten dage gamle.

JJJ: Ellers en tre uger til en måned.

JM: Ja, en tre uger. En måned det var sku for længe, for så groede de efter. Men en fjorten dage, det regnede vi sådan cirka med. Og så, når de havde så ligget en uges tid, så vendte vi dem jo igen. For de skulle jo helst være tørre alle sammen. Og så, når de så havde ligget en uges tid til, så smed vi dem jo sammen i store dynger.

JJJ: Ja, smed i dem ikke også sammen i revler, så der kunne køre en vogn op mellem revlerne?

JM: Nej, det brugte vi ikke meget.

JJJ: Ja, det har jeg set andre steder.

JM: Ja, det gav nu for meget svind. Der vil altid blive der, når de kommer og skal have dem skjulet op, der vil altid blive et lag smuld. Og man kunne jo ikke få nogen til at kradse det sammen og tage det med.

JJJ: I læssede jo med en tørvegreb.

JM: Ja, ja.

JJJ: Det samme som en kartoffelgreb, bare noget større.

JM: Noget større og ingen knopper. jo. Men det var jo en værre omgang dengang. For de lavede jo tørv i alle kær rundt om Filskov. Og det kneb jo forfærdelig for os at få vogne. Banevogne. Men nu fik jeg jo det der, at de fik de halve af dem godt og vel til Bøgeager Teglværk. Og de blev hentet i bil. Det var en vognmand derude i Grejsdalen, der hentede dem.

JJJ: Nå. Hvor mange tørv kunne han køre med ad gangen.

JM: Ja. Han havde del omkring fem ton på vognen. Han havde jo gasgenerator på. Men så fik han jo anhænger på også. Så kunne han nok have mellem ni og ti ton pr.

træk.

JJJ: Det var under krigen så?

JM: Ja, det var under krigen.

JJJ: Da du begynde der, omkring 1930, da var der ikke så store lastbiler til.

JM: Nej, men det var jo mest tørv, vi solgte til private i byen og mejeriet og sådanne steder.

JJJ: Banevognene. Der kørte i så med en hestevogn fra mosen af og så til stationen.

JM: Ja, det gjorde vi.

JJJ: Og læssede dem over i banevognene?

JM: Ja, det gjorde vi jo også, da jeg var flyttet ud på Grønlund, der i 1940. Den overtog jeg jo, jeg tror det var den syvende november 1940.

JJJ: Og der producerede du så tørv fra din egen mode der.

JM: Ja, også det. Men, jeg havde jo regnet med, at jeg skulle have blevet ved med leverancerne der, for de havde jo ikke været utilfreds med tørvene. Og jeg havde jo faktisk fået lovning på at grave et år mere. Men så var der nu heller ikke mere derude da i Hjortlund. Men det ved jeg ikke hvorfor, men det gik Poul jo da hen og lejede ud til en undermejerist i Filskov. De ville til at lave tørv, ham og hans svigerfader. Og så kunne jeg jo ikke det. Men jeg gav dem jo tilbud på, at de kunne få tørvene der ude fra. Men der fik jeg jo den svar, at de havde købt dem ude fra den gamle mose, som de var godt tilfredse med. Og for resten så havde de hørt, at det var nogle dårlige tørv jeg havde derude. Og det syntes jeg jo jeg var lidt skuffet over, for det kendte de jo ikke noget til. Men det gik jo ikke så godt med den leverance året efter derinde for dem. For de havde jo været letsindige nok, at de skulle købes uden analyser. Og de gravede jo langt ned. Der var jo sådan noget løs pek i bunden på den, men det blev jo hvid, for det var der sand i. Og det kunne de ikke bruge. Det var egentlig den gamle amtsrådsmedlem Hugo Christensen i Filskov, der fortalte mig det. Han producerede jo oppe på Hjortlund Mosebrug. Det var jo hans. Altså æltede tørv deroppe. Han må jo så have truffen Bech derinde på kroen. Han var taget herud. Og så havde han jo sagt til ham, var det ikke dine tørv, der kom der forbi. Der røg jo sådan et par af de her hvide tørv ned på fortovet ved kroen. Jo, han var ude for at skulle have handlet af med dem, for dem kunne de ikke bruge. Så sagde han jo til ham, hvorfor har du ikke købt dem af Johannes. Ville han ikke sælge nogen til dig? Nej, det havde han jo ikke gjort på den konto, at de havde sagt, at det var nogle ringe tørv. Så sagde han jo den gamle, hvem har bildt dig sådan en løgn ind. De tørv derude, er akkurat lige så gode, som dem herudefra, sagde han. Jeg har købt mange tørv derude under første verdenskrig. Det er rigtig gode tørv. Nå, så havde han jo da fået afhandlet med dem

og så ringede han jo, om han ikke kunne købe nogle tørv. Nå, så syntes jeg, at nu havde han kritiseret dem så meget, så skulle han sku ingen have, så sagde jeg nej, det kunne han ikke. Dem havde jeg jo solgt. Og det havde jeg sådan set også. Han sendte ellers vognmanden ud også, om de da ikke kunne få lidt. Men jeg holdt mig stiv, det kunne de ikke. Det kunne ikke lade sig gøre. Jeg sagde til ham, at jeg solgte ikke mine tørv to gange. Det var nemlig en tømmerhandler ude fra Vejle af, Preben Kjeldgaard hed han, og han havde taget lovning på dem jeg lavede. Nu havde jeg jo så tilligemed solgt en tre tønder land af det mose og kjær derude, for jeg skulle jo da også have penge. For gården gav jo ikke penge, den tog jo da i stedet for og hvor længe det blev ved det her tørvesjov, det vidste man jo ikke. Men jeg solgte sådan en tre tønder land og fik en halv snes tusinde. Det var jo mange penge dengang, så det gik jo godt nok med det. Men jeg havde jo da selvfølgelig en del selv at grave derude også. Og så havde vi noget lige neden for gården, som var dynd, men det var noget, der ikke kunne holde sammen, når det blev tør. Så gik det bar i snus. For jeg gravede en god hundredetusinde der den første sommer, men så opdagede jeg jo, at de kunne ikke tåle at blive tørre. Så fik jeg da stoppet med det. Der gav vi os så til at lave pressetørv. Men det var i hvert fald inden jul, da kom de jo ud til mig både Bech, sønnen og svigersønnen og de skulle jo absolut have tørv til næste år.

JJJ: Johannes, hvornår dukkede den første presse op, her i Filskov sogn.

JM: Ja, den dukkede jo nok op i 1940. Jeg tror ikke, der var nogen før den tid.

JJJ: Heller ikke ælteværker?

JM: Jo ælteværker, det havde Hugo Christensen sat oppe ved Hjortlund Mosebrug. Det havde han haft i flere år deroppe.

JJJ: Nå, så det har været etableret i trediveerne?

JM: Ja, han lavede jo en del tørv hvert år deroppe.

JJJ: Men alle de tørv du har gravet, har det været inden for Filskov sogn?

JM: Nej. Vi har da tit lejet, det har vi da gjort mange gange, lejet oppe i Stilbjerg i Ringive sogn. Der var jo noget godt skæredynd oppe. I Filskov sogn var der jo faktisk ikke meget skæredynd. Alle de kjær som gav tørvene, det var jo sådan noget lys tørv, som gik i snus og smuld, når de fik det gravet. Men det var jo vældig til presning. Det var jo sådan set ene pressetørv, der blev lavet der i Filskov.

JJJ: Og så måske senere hen smuld.

JM: Ja også det. Men der blev jo ikke meget smuld, når man havde presset tørv. For det tog de sku med. De tog blot lige græstørvene af. Nej, smuldet, det lavede de jo på gamle tørvegrave, og så, ja der blev da også lavet meget ude omkring i kjærene, hvor der ikke var noget at grave efter, hvor der var for eksempel kun et par tomme dybere

som en plovfure. Så lavede folk smuld. Så tog de det øverste af og smed op i volde.

JJJ: Det kunne ikke gå med.

JM: Nej, ikke i første omgang, men der røg jo da en del med, da de kom til det i anden omgang. For når de så havde det slidt ned til sandet, så skulle de jo have det her smidt tilbage, og så den streg som var der, så skulle de jo have lavet smuld på den. Når der nu var gravet en to-tre år, så var der for resten ikke meget andet end det yderste lag af sådan en vold, til der groede græs i. Inde i volden, det var jo også ren mor. Når det havde ligget i sådan en vold nogen tid, så var der jo ikke andet græs eller bevoksning i, end det der groede uden på. Denne skal smed de jo så af, og så gik den gamle overjord jo med.

JJJ: Johannes, hvornår dukkede den første formbrændselspresse op i Filskov? Det var vel ikke inden krigen havde ende?

JM: Nej, det var det nok ikke. Det tror jeg ikke.

JJJ: Men der var jo mange der begyndte i foråret 1947, hvor der blev etableret en hel del.

JM: De er vel nok kommen lige efter krigen, måske i 1946, den første. Det var da sådan noget. Jeg ved da, at i 1947-1948-1949, da lavede vi da en masse smuld derude.

JJJ: Ja men gik det ikke hen og blev helt til smuldproduktion til sidst.

JM: Jo, der var ikke noget at lave tørv af.

JJJ: Ja, da var skæretørvene væk.

JM: Ja, og pressetørvene var også væk.

JJJ: Det vil altså sige, at du har oplevet, at fra 1930, hvor der trods alt var en masse tørvedynd, så har du oplevet, at det er blevet grå det hele.

JM: Ja, det har jeg for resten. Det er ikke ret mange steder, der er en stump. Der er jo lige nogen der havde, for at have til egen brug en lille hjørne, men det er jo ikke noget der drejer sig om hverken halve eller kvarte tønder land.

JJJ: Nej, det må man sige. Det er bleven forbrugt, det der dynd der var.

JM: Ja.

JJJ: Johannes, hvis vi går over til et andet emne nu, nemlig at snakke om fabrikation af mursten. Så kommer vi ind på det der hedder teglværker. Og de allerførste teglværker, vi kender til, det har du jo nok set. At der blev brændt sten rundt omkring på nogle gårde i helt gamle dage.

JM: Ja, det ved jeg.

JJJ: Hvis vi går tilbage til århundredeskiftet år 1900, da blev der brændt sten, ikke også?

JM: Jo, det er der brændt derude på Grønlund. Stenene den er bygget op af, det er hjemmebrændte sten. Det var lavet lige derhenne vesten for gården. Der var den gamle teglovn.

JJJ: Vil det sige, at der var ler i undergrunden der?

JM: Nej, det var der sku ikke. Der var ikke andet end en lille sped ler, så var det mergel. De brændte dem af mergel.

JJJ: Nå, duede det.

JM: Ja, det har det da gjort. De kunne da ikke få andet. Der var ikke. Vi havde jo sådan cirka en alen til tredive tommer over, så var det mergel, og der var ikke andet en et sped ren ler. Jeg ved så ikke, om de har brugt det halvlermuld, det ved jeg ikke, om de har brugt noget af det imellem. Men de har brændt dem der til hele gården.

JJJ: Ja, tænker du ikke, at det har været omkring århundredeskiftet?

JM: Jo, det var jo nu noget før, for, ja nu ved jeg ikke, der var jo de to gamle lænder, de havde jo nu været længe, men stuehuset, den var bygget i 1883. Men om det var den eller laden der var ældst, det ved jeg ikke. De var bygget året efter hinanden. Det er ikke andet, end hvad jeg har fra de gamle af. Men det her 1883, det stod jo på den portal, der var oppe over døren. Der stod 1883.

JJJ: Jo, så må vi hellere få med, at det er Grønlundgaard. Og hvad matrikelsnummer har den?

JM: Den har 8b med flere i Gammelby i Ringive. Jo, men der kan jeg da huske, at der var nogle af dem gamle, der var gamle mænd, da jeg kom derud, de kunne jo nok huske det. Og de skulle jo gerne mødes der, for de skulle jo holde, der i det første når de brændte sten, så skulle ilden jo holdes vedlige. Så skulle der jo våges ved det, sådan at de kunne fyre hele tiden.

JJJ: Vil det sige, at de lavede en vis antal sten, inden de begyndte at brænde?

JM: Det ved jeg ikke. Det må jeg sige, at det ved jeg ikke. Men jeg ved bare, at når de

brændte dem, så havde de jo gerne bud efter naboerne, dem der ville spille kort, for at de kunne spille kort imellem at de fyrede, der om natten. Det kan jeg huske, at gamle Søren Peder han sagde, for han havde jo været derovre hver gang. Men selvfølgelig er stenene da lavet, inden de begynder at brænde dem. Det er de da nødt til. De er jo da strøgen lige som når du laver cementsten. De er jo også strøget, inden de bliver sat til tørring.

JJJ: Jo, men kunne man ikke forestille sig, for at tage et tal, at de har lavet tusinde sten og så er de gået i den her ovn.

JM: Jo, nu ved jeg ikke hvor mange sten der kunne være i sådan en ovn. Det ved jeg ikke. Men de har jo selvfølgelig lavet de sten der kunne være i den, til hver brænding. De skulle jo brænde mere end en gang, for at få sten til en hus.

JJJ: Og når de brændte dem, der skulle vel være sådan en fyr på, at de blev ligefrem glødende.

JM: Ja, der skal jo sådan en vis varmegrad til, men jeg ved ikke hvor meget, for jeg har ikke været med til det nogen tider. Og derfor kunne de jo ikke bruge for ringe brændsel på et teglværk.

JJJ: Men, det har jo da stået på nogen tid den brænding, for eksempel, når de nu har fyldt dem ind, der kunne være der.

JM: Ja, men jeg ved ikke, hvor mange dage.

JJJ: Tror du lige frem vi snakker om måneder?

JM: Nej, de brændte dem der. Selve brændingen tog nok ikke mere end en tre dage eller fire.

JJJ: Nå, det mener du ikke.

JM: Nej, så var de brændt. Når de så var kølet lidt af, så skulle de jo have dem sat ud, og så skulle de have nogle nye ind.

JJJ: Ja, så satte de dem vel ligefrem ud til afkøling.

JM: Ja, det gjorde de jo nok. De havde jo ingen huse at sætte dem i.

JJJ: Men jeg ved ikke, hvornår den hjemmefabrikation, som man vel nærmest må kalde det, hvornår den er holdt op?

JM: Nej, det ved jeg heller ikke. Men det har den jo nok dengang teglværkerne begyndte at komme, rundt omkring.

JJJ: Men der er jo da beviser for, at der har været private brændinger masser af steder.

JM: Ja, det har der været. Det er helt sikkert. Hvor de havde noget ler, der kunne brændes sten af, der brændte de dem jo selv, dengang.

JJJ: Ja og nogle steder, der kunne de overkomme at brænde til mere end eget forbrug.

JM: Ja, muligvis. Men så kom teglværkerne jo. Der kom teglværk i Sønder Omme og der kom teglværk i Brande og der kom teglværk i Give. I Grindsted tror jeg ikke det har været. Jeg ved ikke af, hvor det skulle have været henne.

JJJ: Nej, men det er rigtig. Der dukkede en gruelig masse teglværker op. Der dukkede teglværker op sådan i næsten alle stationsbyer.

JM: Ja, hvor der var ler til det.

JJJ: Sådan et sted som ovre i Ølgod, der var jo ikke mindre end to teglværker ved Ølgod by.

JM: Ja, det var lige her inden vi kom ind til byen. Der fik jeg skam drænrør nede fra Store 9 og ti tommer drænrør. Det var det eneste sted jeg kunne få dem, dengang jeg dræned Grønlund.

JJJ: Ja, nu du siger drænrør. Det har jeg lige godt aldrig set, at folk hjemme på gårdene, selv kunne ha brændt.

JM: Nej, det har jeg heller ikke.

JJJ: Det må jo være dukket op sammen med teglværkerne.

JM: Ja, det har det jo nok.

JJJ: Ligger det ikke omkring en halvfjerds år siden, fra nu af. De første drænrør?

JM: Nej, uha da. De er meget ældre. Nej, de er over 100 år da. Det tror jeg da. Jo, det er helt sikker, for alle de steder der har været drænet fra gammel tid. De første rør var jo kun et tommer rør. Der var ikke så meget hul, at du kunne stikke et kosteskaf i dem.

JJJ: Det var jo alt for ringe, kan man sige. Det var jo næsten ingen ting værd.

JM: Nej, de kunne give for lidt vand da, når det gav noget vand.

JJJ: Ja, og hvor der var noget okker, der har de jo ret hurtigt stoppet.

JM: Ja, det må de jo nok have gjort. Jo, men der var da lagt en del ned af sådan noget

ude på Grønlund. Det var ikke andet end det tommes rør. Det gav ingen vand. Det lukkede helt. Men det var altså heroppe ved gården. Længere ud ad, havde der aldrig været noget. Og de var heller ikke så langt i jorden. Det var sku galt, den gang vi fik traktorerne og vi fik ploven sat lidt længere ned. Så pløjede vi dem op. Men de gjorde nu heller ingen virkning da, for jeg havde jo fået rigtigt drænet.

JJJ: Ja, da du så gik over til at dræne med noget større rør, hvor fik du da rørene fra?

JM: Ja, dem fik jeg jo snart alle steder fra, for det var i 1943 vi startede det. Og da havde de jo ikke. Give teglværk havde lovet mig alle rørene. For jeg havde jo fået Hedeselskabet til at lægge en plan over det og regne ud, hvad vi skulle have af rør, størrelser og dimensioner.

JJJ: Det vil sige, at du havde Hedeselskabet til at projektere selve dræningen.

JM: Ja og også til at godkende.

JJJ: Ja, fik du da tilskud dengang?

JM: Ja, jeg fik tilskud til alle arbejde. For det er jo gjort med håndmagt. Det var jo for at holde arbejdsfolkene fra tyskerne. For der fik jeg jo da 50% i tilskud.

JJJ: Hvordan gik det så til, når i drænedes med sådan et hold?

JM: Ja, vi havde jo mange hold til tider. En overgang var der nogle og tyve mand derude. En 27-28 mand.

JJJ: Der gravede alle sammen?

JM: Ja, nogle lagde jo rør ned og andre jævnedes jo. Det skulle jo også jævnes. Så der var flere. Men der var vi jo både heldige og uheldige da, for det var så derhen, jeg tænker det var i februar måned. Vi havde jo begyndt der om efteråret. Vi havde jo fået den største part gravet op og lagt rør ned. Og der plejede vi jo at ha en fire-femog tyve mand derude. Der kom ikke andet end fire en morgen. De andre var taget til Esbjerg, for at grave tankgrave for tyskerne. Men så gik der jo et par dage, så kom der jo da et par af dem igen og begyndte og arbejde. Så sagde jeg til Niels Egebjerg, det var jo ham der gik og ordnede det og holdt det for dem, at dem ville vi sku ikke have. Ja, han var ikke meget for, at sige det til dem. Nej, det behøver du heller ikke, for det kan jeg selv gøre, sagde jeg. Så gik jeg ned og fyrede dem og sagde: i har ikke noget at lave her. Hvis det er bedre at arbejde for tyskerne, så bare forsvind. Og så måtte de jo afsted. Og så fik vi jo da fat i et par mere, så kunne vi jo da gøre det færdigt. Men det var ellers et stort stykke arbejde, for vi lagde jo en 42.000 rør ned den vinter.

JJJ: Hvor lang er sådan et rør?

JM: Ja, der er tre rør i meteren. Så det var jo sådan et sted mellem 14 og 15 kilometer. Men det var jo nu også forskellige størrelser. Nu snakkede vi om det der med købet, men vi fik jo ikke andet end nogen seks tommer og nogen syv tommer fra Give af. Så havde de ikke flere, for det var gået i stykker, og det kunne de ikke få lavet. Så var det jeg sagde til ham, at det kunne du da have ladet mig vide. Så kunne jeg da have købt dem et andet sted. Ja, men man kunne ingen steder købe rør. Det kan være du kan ikke, sagde jeg, men jeg kan fandme nok købe dem da. Så ringede jeg til Ejstrupholm. Ja, jeg kunne få alt det jeg ville af to tommer. Der var jo maksimalpris på dem, men jeg skulle selv hente dem. Ja, det kunne jeg vel nok. Men så skulle jeg jo have nogle 2½ tommer og 3 og 4 og 5 tommer. Så var jeg jo i med Sønder Omme Teglværk. Det var jo da Richard Andersen var kommen derned. Ham havde jeg jo været sammen med på Jerlevgaard. Han var jo gift med Thellesens datter. Så sagde jeg det jo til ham. Jamen, jeg kunne lige få alle dem han havde. Så skal vi have dem kørt herop. Det skulle de nok få gjort. Jeg fik dem sku leveret til den pris Hedeselskabet satte på dem ab teglværk. Der fik vi i alt fald alle dem vi behøvede af 2½ og jeg tror nok også 3 tommer og 4 tommer tildels også. Men så var det jo galt, jeg manglede jo nogle 5 tommer til en ledning. Så var jeg jo i med dem i Brande. Nej, de havde ingen. Hvad det var jeg manglede. Ja, det var nogle 5 tommer. Ja, hvor mange det var. Ja, det er såmænd ikke andet end en stump ledning fra en brønd af, der skal cirka 1000 rør til. Vent lige ved telefonen, jeg skal lige gå ud at se, sagde han. Og så kom han ind og sagde, jo, det tror jeg der kan blive. Nu får du det der er og kan bruges, men du skal ikke betale for mere end 1000, sagde han. Vi fik jo nok en elleve-tolv hundrede, så de slog jo da godt til. Men så var det jo, jeg manglede de her store rør. 9 tommer og 10 tommer.

JJJ: Kan man også få dem i dræn.

JM: Ja, men de er bare ikke en trediedel meter. De er jo en god alen eller sådan noget. Der fik jeg så en vognladning dernede fra Ølgod af, som jeg så måtte hente på stationen. Men det var jo sådan, at jeg fik da teglværkerne gjort rene for rør både her og der.

JJJ: Jamen Johannes, har du ikke også drænet temmelig meget, for eksempel i forhold til dine naboer?

JM: Nå, nogle af naboerne havde fået deres jord gennemdrænet. Det var det her jo ikke. Der var jo ikke drænet. Det var det der var i vejen.

JJJ: Og det gjorde du lige ad en gang så?

JM: Ja, det gjorde jeg og det var også i sidste øjeblik, jeg fik det gjort. For året efter, da var det jo næsten umuligt at få nogen ting.

JJJ: Når du havde så mange mand i gang, op til tyve mand. Hvad tid stillede de om morgenen?

JM: Ja, de stillede jo når det begyndte at blive lyst. De arbejdede jo på akkord. Hedeselskabet havde jo sat prisen pr. løbende meter på det. Det for det og sådan.

JJJ: Du vidste altså inden tiden, hvad dræningen ville koste.

JM: Ja, det havde jeg nu ikke regnet ud på. Men jeg var jo klar over, at når jeg kunne få, det gjorde jo en stor part af det arbejds lønnen.

JJJ: Ja tilskuddet.

JM: Ja, så kunne det jo ikke gå så helt galt. Og det gjorde det heller ikke da.

JJJ: Selv om så det var på akkord, arbejde de så i mere end som otte timer?

JM: Nej, det var jo vinter. Det var fra sidst i oktober måned og indtil de rejste af i februar måned ned til tyskerne. Ja, inden vi var færdige, så var vi nu da kommen hen først i April måned, fordi vi ikke var andet end en tre-fire stykker til at grave.

JJJ: Johannes, hvis vi går over til en anden emne nu og snakker om elektricitet. Kan du huske noget il, hvornår der er kommen elektricitet her i Filskov eller Langelund.

JM: Ja, Filskov fik det vel omkring 1922 eller sådan noget, for det var jo vekselstrøm. Langelund havde jo selv deres værk nede i Langelund. Det var jævnstrøm.

JJJ: Det var den i hørter til?

JM: Ja, derude. Og den er, så vidt jeg husker, bygget der i 1917.

JJJ: Da blev det stemt op.

JM: Ja, der var jo gammel stemmeværk og stemmeret, for det var jo gammel vandmøllegård. Langelundgård eller Langelund Møllegård.

JJJ: Nå, den havde selv vandmølle?

JM: Ja, det kan jeg jo nok huske, at den gamle vandmølle var derovre. Det var jo den vi købte.

JJJ: Var det til eget brug?

JM: Nej, de havde mølleri dernede. Der havde jo været mølleri hele tiden.

JJJ: Der kunne folk komme med deres korn.

JM: Ja, det var det de gjorde. Jo, det gik der da mange historier om. For der var jo altid skråtobak og brændevin på bordet om vinteren. De kunne tage dem en snaps.

JJJ: Ja, var det før der kom afgift på brændevinen?

JM: Ja, det var jo før første verdenskrig. Jo de havde både det og så købmandshandel. Men så starter de jo en brugsforening også. Men elektricitetsværket der i Langelund, den fik de bygget op. Jeg tror nok det var der i 1917. Ellers var det i 1917, at gavlen var faldet ned i åen. For det havde jo ikke været syndet nok, så den måtte de have bygget om igen. Men det her jævnstrøm der, det var jo ikke andet end gårdene der var med. Købmand, møller og bager. Dem der skulle bruge lidt strøm og kraft. Husene, både i Langelund og Grønbjerg de købte det. De var købere af det.

JJJ: Købte de opstemningsretten?

JM: Nej, de købte strømmen af interessentskabet. Det var jo et interessentskab, der blev stiftet.

JJJ: Ja, så var det den, der havde købt opstemningen.

JM: Ja, det var den der havde købt opstemningen og rettighederne der. Og derfor havde de på Langelund Møllegård der, de havde en rettighed med, at de skulle kunne få deres korn malet derovre på værket. Der blev jo lavet mølleri også og foderstofhandel. Den var skam stor, inden anden verdenskrig her, da gav de der forpagtede det, en forpagtningsafgift på 100 kroner om måneden. Det var jo sku ikke så få penge den gang. Men det ved jeg jo nu ikke, de havde jo nu noget meget bøvl med det lille værk der en overgang, men jeg vil jo næsten sige, at jeg tror det var fordi de havde for lidt indsigt i, hvordan og hvorledes.

JJJ: De havde ikke en ingeniør til at projekttere noget?

JM: Jo, det var sådan med andre ting også. Jeg tænker jo på, til så frøs det jo om vinteren. Så kom der jo drivis og så stod de jo der ved ristene et par mand, døgnet igennem, stod de og skrabe isen væk. Og det gav jo ikke noget strøm, heller. Det gik i alt fald skidt efter min mening.

JJJ: Ja men det var vist fælles for alle små turbineværker.

JM: Ja, men jeg kan jo så huske, det var derhen under krigen, så var det jo galt med de her sager der. Vi skulle have en ny turbine i og vi havde jo en dynamo stående der, men den var jo skævt belastet hele tiden, så de gik jo meget for lidt ud af det. Og alt strøm skulle jo først over, de havde jo et stort rum med sådan nogle glasakkumulatorer, det gik over.

JJJ: Og de var dyre at holde.

JM: Ja, det kostede os sku gerne en firetusinde om året, for at få dem gjort i stand hvert år. Men så kan jeg huske, så var der averteret med, nede ved Grønbjerg dernede

ved Nørre Omme, hvad hedder den, den lille by før, at de havde noget værk, de ville have solgt. Og det var fordi, at de havde regnet med da krigen kom, at mejeriet skulle kunne lave noget strøm til dem. Men det havde vist sig, at det kunne den ikke. Og så havde de fået det hele lavet om dernede, sådan et stort tjæreudskilningsværk, hvor de kunne lave det på brændsel der. Der købte vi så en ny dynamo, det kan man da godt sige, for den havde da kun været i brug en måned. Men vi skulle have det hele med. Der var en masse tavler og der var sku så meget. Det var nu heller ikke fordi vi gav så store penge for det. Så jeg syntes den her dynamo var næsten alle pengene værd, for jeg var med dernede og købe den, for jeg var i bestyrelsen dengang. Den fik vi jo hjem og vi fik den sat på og vi fik en ny turbine. Den gamle var sådan en skovlturbine. Vi fik en ny moderne, den var rund. Den kunne jo lave meget mere.

JJJ: Ja, det var med sådan nogen lameller.

JM: Ja, den kunne lave meget mere og det virkede jo ret godt. Vi kunne lave meget mere strøm, så vi blev for resten helt godt kørende sådan lige pludselig. Vi var jo da sådan set under krigen bedre kørende som dem der var inde under MES. For den eneste restriktion vi havde på det, var at vi måtte ikke bruge vore store motorer andet end hver anden dag. De var skiftet over.

Filnavn: Til Stigs morfars 80
Bibliotek: C:\Documents and Settings\Standard.EGTVED-
GJ1ZRBXA.002\Dokumenter\Slægtsforskning
Skabelon: Normal.dot
Titel: Interview
Emne:
Forfatter: Jens Erik Starup
Nøgleord:
Kommentarer:
Oprettelsesdato: 22-09-2008 13:38:00
Versionsnummer: 5
Senest gemt: 22-09-2008 13:41:00
Senest gemt af: Ole Moustgaard
Redigeringstid: 96 minutter
Senest udskrevet: 22-09-2008 13:41:00
Ved seneste fulde udskrift
Sider: 52
Ord: 21.657 (ca.)
Tegn: 85.983 (ca.)